

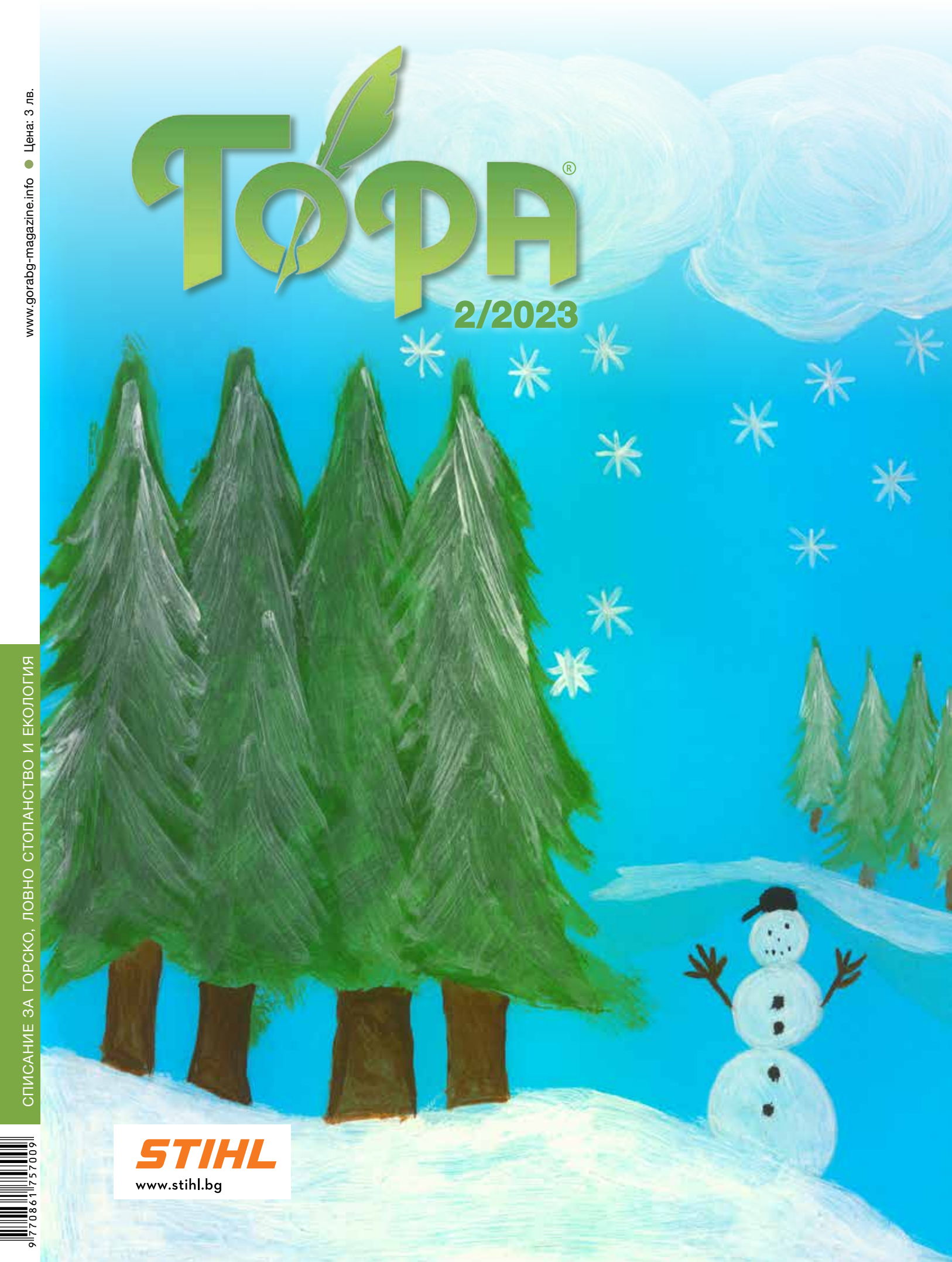
ГОРА®

2/2023

STIHL

www.stihl.bg

ТЪРСИТЕ ЛИ БИЗНЕС ИДЕЯ?

Разберете какво правят другите дървопреработватели!

**Започнете своя бизнес
с банциг Wood-Mizer LT40**

**Работете независимо
и бъдете шеф
на себе си!**

www.woodmizer.bg

office@ecotechproduct.com

Екотехпродукт ООД

София 1186, ул. „Стар Лозенски път“ № 38

тел./факс: 02/979 17 10

тел.: 02/462 70 35

тел.: 089 913 31 10

Wood-Mizer

from forest to final form

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ

Председател:

Инж. Тони КРЪСТЕВ – директор на Дирекция „Горско стопанство“ в ИАГ

Членове:

Проф. д-р Иван ПАЛИГОРОВ – председател на Съюза на лесовъдите в България и декан на факултет „Стопанско управление“ в ЛТУ

Доц. д-р Евгени ЦАВКОВ – преподавател по дендрология в ЛТУ и уредник на Музея на Лесотехническия университет

Д-р инж. Георги ГОГУШЕВ – зам.-директор на Регионалната дирекция по горите – Благоевград

Д-р инж. Росен АНДРЕЕВ – експерт по ловно стопанство в Югозападното държавно предприятие

Инж. Росен РАЙЧЕВ – директор на Дирекция „Контрол по опазване на горските територии“ в ИАГ

Секретар:

Радка ЛЯХОВА – главен експерт в Дирекция „Информационно-административни дейности“ в ИАГ

Главен редактор:

Светлана БЪНЗАРОВА
banzarova@abv.bg

Редакционен екип:

Жења СТОИЛОВА
редактор
zhenia.stoilova@gmail.com

Д-р инж. Павел ПАВЛОВ
редактор
pavelppj@gmail.com

Ваня КИСЬОВА-ИЛИЕВА
технически редактор
vvv.kisiova@gmail.com

Лили ШИВАРОВА
графичен дизайнер
shivarova_gora@abv.bg

Йордан ДАМЯНОВ
фоторепортер
jordan.damianov@abv.bg

Станислава КРУМОВА
старши счетоводител
tania_mit@abv.bg

Съдържание:

2 ЕДИН ДЕН НА ...

Красимир Кайряков: За да работиш тази професия, трябва да си ѝ отдаден

6 ТЕМА НА БРОЯ: БОРОВАТА ПРОЦЕСИОНКА РАЗШИРИ АРЕАЛА СИ

13 МИНИМАЛНИ ЦЕНИ ЗА ПОЛЗВАНЕ НА ДИВЕЧ ЗА ОРГАНИЗИРАНИЯ ЛОВЕН ТУРИЗЪМ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

16 СЪСТЕЗАНИЕ

Отборът на ЮЗДП на Европейското първенство по биатлон за лесовъди

18 ЛЕСОВЪДСТВО

Принципът за постоянна гора и природосъобразното горско стопанство – минало и настояще (продължение от бр. 1)

22 МЕЖДУНАРОДНИ ИЗЛОЖЕНИЯ

Най-голямото ловно изложение в Европа отново подчерта значението на устойчивия лов за защитата на видовете и местообитанията

24 ГОСТ НА РЕДАКЦИЯТА

Фотографът инж. Цветомир Цолов: Гората те прави благороден

28 ГОРСКА ПЕДАГОГИКА

– забавна страничка за малки и пораснали деца

III ОБИЧАМ БЪЛГАРИЯ

Тримата гайдари

www.facebook.com/spisaniegora

Исцика на корицата: Стефания БОЯДЖИЕВА, 4 г., Асеновград

Адрес на редакцията

София 1303, ул. „Антим I“ №17,
тел.: 02 988 86 42
<http://www.gorabg-magazine.info>
E-mail: gora@iag.bg

Банка ДСК ЕАД,
гр. София, клон Стамболийски,
IBAN: BG97STSA93003104045001
BIC: STSABG5F

Годишен абонамент - 30 лв.
Отделен брой - 3 лв.

Печатни коли 4.
Формат 1/8 от 60/90.
Броят е подписан за печат на 28.02.2023 г.
Индекс 20346.
Печат „Фатум“ ООД
ISSN 0861 - 7570

Горският инспектор от РДГ – Берковица, Красимир Кайряков:

„За да работиш тази професия, трябва да си ѝ отгаден“

Работният ден на Красимир Кайряков – горски инспектор в Регионалната дирекция по горите – Берковица, започва с набелязани задачи по контролната дейност в горските територии. Заедно с колегата му Илиян Илиев потеглят на път със служебния автомобил по проверки, като обсъждат случаи на заловени от тях нарушители.

Двамата са мобилен екип от 5 години. Разпределени са да охраняват горските територии, попадащи в общините Мездра и Роман и прилежащите им села, но заради малкия брой на горските инспектори, отговарящи за Врачанската и Белослатинската общини, маршрутите на екипа е съсредоточен в тези два района. Те са определени като проблемни заради дръзките и масови нарушения в горите. Целта на ръководството е контролът там да бъде засилен – затова трудният участък е даден на едни от най-добрите в дейността.

– Постигнали сме спад на нарушенията. Това е видно от резултатите – броя на хванатите нарушители и издадените актове. През ноември, декември и до днес – 19 януари, сме написали 100 акта. Само за ден наскоро връчихме 7 – казва Красимир Кайряков, който два пъти – в пандемичната 2020 г. и през 2022 г. по време на Седмичата на гората, е удостоен с плакет на ИАГ и грамота „Служител по контрола върху дейностите по опазване на горските територии“, като и през двете години е класиран в категорията на първо място. Сред отличията си оттогава пази Грамота от министъра на земеделието, храните и горите в знак на признание за големия му принос към устойчивото стопанисване, ползване и опазване на българските гори (за 2019 г.) и „Почетен знак“ на Съюза на лесовъдите в България (за 2021 г.).

Горските инспектори Красимир Кайряков (вляво) и Илиян Илиев

През последните 7 години по време на празничната седмица горски инспектори на Дирекцията са отличавани с награда за постиженията си в професията почти всяка година – Иво Иванов (2015 г.), Страхил Михайлов (2016 г.), Мартин Иванов (2016 и 2017 г.). През 2018 г. на Илиян Илиев е връчено отличие за проявен професионализъм при опазването на горските територии, както и на Георги Петров.

Двамата колеги споделят, че наградите им дават огромен стимул за работа. Единодушни са, че отличията са за цялата Регионална дирекция и зад тях стои усърдната работа на всички колеги, а Красимир допълва: „От изключителна важност е личността на ръководителя. Ако не е директорът на РДГ – Берковица, инж. Сашко Каменов, успеваемостта на Дирекцията и сплотеността на екипа нямаше да е същата“.

ПРОФЕСИЯТА ГОРСКИ ИНСПЕКТОР

Екипът се е насочил към сечище в частна гора край с. Мраморен, където ще извърши проверка. По пътя заговаряме за избора на човек да се отдаде на една толкова трудна и опасна професия – на горския ин-

спектор, както и за изтощителния му делник, в който всеки ден изминава по неравните пътища стотици километри.

Красимир споделя, че всичките му приятели, с които е израснал, днес работят в РДГ – Бургас. Те са и причината да завърши паралелката по горско стопанство в Професионална гимназия по дървообработване „Георги Кондолов“ в морския град.

– Сега живея във Враца със семейството ми – разказва Красимир, – но също като тях съм родом от Карнобат. Те бяха по-големи от мен и когато се връщаха в града, ми даваха фланелка с надпис „Горска стража“ и по цял ден – с тях, по проверки. Баща ми пък дълги години е работил като булдозерист в Горското стопанство в Садово.

Колегата му Илиян Илиев живее в Мездра, завършил е Лесотехническата професионална гимназия в Берковица, и оттогава – 11 години, е в РДГ – Берковица.

– Всичко, което съм научил за професията за последните 5 години, е благодарение на него – разказва Красимир, като поглежда към Илиян. Вече се разбираме само с поглед, а за толкова години една лоша дума не сме си казали. Цял ден сме на

терен. Ежедневието при нас е много динамично. Работата е специфична – трябва да я търсиш, само тогава ще имаш успех. Ако не общуваме с хората, а просто обикаляме района, няма да свършим нищо.

От двамата инспектори разбираме, че в района всички ги познават. Благодарение на всекидневните си контакти с хората в многобройните малки населени места са си изградил мрежа от информатори, агенти, за която казват: „Без тези хора няма как да знаем какво се случва в 40 села и да постигнем успех в залавянето на нарушители. Търсени сме по всяко време, дори през нощта, защото масово нарушенията в горите се извършват в тъмната част на денонощието. Готови сме да се отзовем на сигнал от някой от доверените ни хора и да тръгнем на проверка веднага, често и с личните си автомобили“.

Много ясно, че и служебните им телефони никога не се изключват. Че могат да не се прибират с дни, че дремват в колата, докато издебват нарушители, защото знаят, че „не ги ли изненадаш – няма хващане“. Веднъж в една такава акция в м. Мара Врачанка посред нощ влизат

в гората 10 коли, като инспекторите задържат 8 от тях. Само двамата. Зам.-директорът на РДГ – Берковица, инж. Иван Николов също понякога звъни извънредно с важна информация по някой случай. Получават сигнали и от мобилното приложение „Защити гората“.

Двамата инспектори работят по изготвен график в кои населени места да патрулират. Обаче отговорникът на екипа – Илиян, има право да го промени, ако прецени, че ще бъдат по-полезни другаде. Хората, които инспекторите търсят, действат по своя престъпен график и не в стандартното работно време.

Пристигахме на сечището, но точно днес там не се работи. Инспекторите ни обясняват, че за да извършат проверката, е необходимо да присъства отговорникът по дърводобив на обекта, който да разполага с нужната документация.

В светлата част на деня извършват много съвместни проверки с полицейски патрули по домовете на хора, за които е получена информация, че са закупили и съхраняват незаконна дървесина, като през годините се наблюдава съществено нарастване на сигналите от заинтересовани граждани. На връщане от дърводобивния обект те получават от полицейски патрул точно такъв сигнал. Село Голямо Пещене е новото ни направление, а докато пътуваме, горските инспектори разкриват част от похватите, с които се противопоставят на действията на нарушителите.

– Хващаме ги, докато извършват незаконна сеч и през светлата част на деня – нарушителите са едни и същи. Ние ги познаваме и те ни познават, затова се пазят от нас. Имат си хора, които им помагат, като наблюдават дали ще дойдем със служебната кола. За да ги изненадаме, ние отиваме с личните си автомобили. Паркираме далеч и ходим пеша до мястото, на което се извършва сечта.

Красимир разказва, че обикновено цената, на която продават дърва браконьерите, е около 1/3 от цената на Държавното горско сто-

РДГ – Берковица, в числа и факти

Територията на Регионалната дирекция по горите – Берковица, съвпада с границите на областите Монтана, Враца и Видин, като обхваща 11 държавни горски стопанства, поделения на СЗДП – Враца, и Учебно – опитното горско стопанство „Петрохан“ – с. Бързия.

Общата площ на горските територии и земеделските територии с характеристика на гора в района на дейност на РДГ – Берковица, е 255 774 ха, в това число залесена площ – 240 794 ха. Държавните горски територии са с площ 133 292 ха, от които 124 244 ха – горски територии, управлявани от държавните горски стопанства по чл. 163 от Закона за горите, 2844 ха – горски територии, стопанисвани от МОСВ, 6204 ха – горски територии, предоставени за управление на УОГС „Петрохан“ – с. Бързия.

Недържавните горски територии са на площ 106 150 ха, от които общински горски територии – 24 339 ха, собственост на частни физически лица – 72 873 ха, собственост на частни юридически лица – 8106 ха, собственост на религиозни общности – 832 хектара. Земеделските територии, придобили характеристиката на гора по смисъла на чл. 2, ал. 1 от Закона за горите, са на площ от 16 332 хектара.

В региона прекия контрол и опазване в горските територии, от които недържавните гори са разпределени в приблизително 127 000 имота, като от тях преобладават имотите с площ до 2 ха, както и в регистрираните 262 обекта по чл. 206 от ЗГ, се осъществява от трима главни горски инспектори, в изнесените структури на РДГ – Берковица, със седалища в градовете Берковица, Видин, Лом, Чупрене и Мездра, десет гл. специалисти – горски инспектори, трима старши специалисти – горски инспектори и четирима специалисти – горски инспектори, работещи в 8 екипа.

Дърветата са отбелязани като незаконно отсечени чрез поставяне на КГМ с червена боя

панство. В района нарушенията масово се извършват с леки автомобили, мини ванове и бусове, крадците рядко вече разчитат на коне и каруци. Инспекторите са единодушни, че изпуснат ли ги от гората, много често всичко свършва с неуспех.

– Излизат на пътя, летят с автомобила със 160 км в час, с фалшиви номера, без книжки! Намират си коли за по 200 – 300 лв. – бракувани, без седалки, с боядисани стъкла. Когато им конфискуваме колата с натоварената дървесина, си купуват нова. Взимаме им резачките, превозните средства, защото не им ли вземем нищо, все едно нищо не сме им направили. Въпреки че за системния нарушител, хващан няколко пъти, глобата е още по-висока, написаният акт е смачкан, хвърлен, а той продължава напред.

Базата на ДГС – Враца, за съхраняване на конфискувани моторни превозни средства и вещи е пълна и в момента се разширява, като до голяма степен за това са „виновни“ техните успешни акции.

ОПАСНОСТТА

Двамата инспектори са оборудвани със служебно оръжие – пистолет и пушка – тип помпа, заредена със стоп патрони. Илиян с усмивка разказва, че не стрелят по хората, но когато жителите на населените места видят пушката, се отнасят с респект. И подчертава, че набезите в горите се извършват с чувство за безнаказаност – те често са единственото препитание на нарушителите, печалбите от незаконната дейност са големи, а кражбите от горите са зачестили много през последната година заради скока в цените на дървата за огрев.

Опасността за инспекторите е реална в момента на залавянето на нарушителя. Той е афектиран, държи се предизвикателно, става агресивен – случвало се е при проверка колата му да тръгне рязко с риск да прегазни някого от проверяващите. Често на терен им е оказван и натиск – преди време при задържането на камион с крадена дървесина, нарушителите

Намерената дървесина е без контролна горска марка

настоявали да разтоварят дървата и камионът да не бъде конфискуван. В такива ситуации единствено респектът от горските инспектори, които нямат правата на полицаите, може да удържи ситуацията, докато пристигне патрулът.

ПРОВЕРКИТЕ

Когато пристигаме на мястото, отдалеч разпознаваме униформените полицаи до служебния им автомобил, които чакат служителите на адреса. Горските инспектори проверяват нарязаните около 2 м³ дърва, съхранявани в тухлена постройка – на тях липсва контролна горска марка. В къщата живее жена, която не може да покаже документ за тях. Тя разказва, че съпругът ѝ е купил докараните с каруца дърва за 70 лева. Служителите по контрола ѝ съставят акт за съхраняване на дърва без контролна горска марка и без превозен билет. Сумата по акта ще бъде определена от РДГ – Враца, по цени на Държавното горско стопанство в града. Крадената дървесина остава в дома на отговорно пазене, докато собственикът на къщата не

плати сумата по акта – едва тогава дървата ще станат негова собственост. С глобата стойността на дървесината се получава по-висока от цената на тази в Държавното горско стопанство. В случай, че не бъде заплатена, ще бъде издаден констатилен протокол, акт и разписка.

Отправяйки се към следващата проверка, Красимир казва, му е много болно, когато завари незаконни дърва за огрев в дома на възрастни хора. Опитът му показва, че, подлъгани от ниската цена, хората плащат скъпо за грешката си да купуват от престъпници, защото освен високата глоба, която ще трябва да платят, те често са излъгани за количеството на дървата. Показва ни рулетка, пазена като сувенир, която започва от 10-ия сантиметър: „Взел съм я от нарушител. Никой не гледа откъде започва рулетката, всеки гледа къде свършва!“

Следващият обект, на който пристигаме, е сечище в частна гора в с. Краводер, която се стопанисва от частен лесовъд. Гората е от чер, а сечта е възобновителна.

На мястото са група работници

Проверката завършва с попълване на данни

и отговорникът – изпълнител на дърводобива. Горските инспектори разглеждат границата на имота, както и нужните за сечта документи. Проверката показва, че са отсечени маркирани дървета. До момента работниците са извозили 2 камиона с 14 м³ дървесина от общо 28 м³ по документ.

Красимир споделя, че познава изпълнителя, защото често го посещават за проверка – наскоро е глобяван за отсичане на немаркирани големи дървета, но явно сега работи по правилата. Инспекторът продължава с попълването на чек листовете, в които отбелязва какво са констатирани с колегата му. След края на проверката единствената забележка към ръководителя и работниците е да съберат отпадъците, оставени от тях на сечището.

След като напускаме, инспекторите ни запознават с по-нататъшните си действия – планирали са проверка на горски масив между селата Безденица и Долно Церовете, община Монтана. Разказват, че там редовно се сече незаконно дървесина, затова често наблюдават мястото.

Колата е паркирана, а ние продължаваме пеша. На път за мястото, Илиян споделя, че пешеходният обход е един от най-сполучливите методи за залавяне на нарушители: „Така ги изненадваме – никой не очаква да ни срещне без джип“. Инспекторите стъпват бързо и ловко, а ние ги следваме плътно и пазим тишина. Използваме животински пътеки и пресичаме две реки, като минаваме по поставени над коритата дървета. Следи от браконьерски сечи срещнахме доста – някои от тях стари, други по-пресни. След

час път стигаме до място, от където са отсечени церови дървета, които инспекторът веднага разпознава: „Ето – оттук са дървата, които залових преди 5 дена в една каруца – същият диаметър и дървесен вид“. Продължаваме напред, макар че не се виждат оставени наскоро следи от превозни средства. Това, което виждаме в един момент обаче, ни оставя без думи. Стари церови дървета на повече от 100 години, повалени на земята, само за да бъдат взети тънките и лесни за товарене клонове. Големите стволоче лежат на земята – най-ценната част на дървото е оставена да изгние. Насочваме се към следващия масив през прясно изорана нива, прикривайки се тук-там зад храсти, но звук от моторен трион така и не чуваме. Явно нарушителите, заловени от Илиян, са спрели да идват на това място. Това обаче не отчайва служителите на закона. На път за Враца Красимир вече прави планове как да хване друг, набелязан от екипа, нарушител.

– Има един човек с каруца, който все се движи с крачка пред нас. Като отидем на мястото – все е излязъл. Много гора е изсякъл. Затова ще отида в неделя в 6 ч. сутринта да го чакам на мястото, където реже. Нарушителите са по-спокойни в неделя и си мислят, че никой от нас няма да работи. По график имаме два почивни дена, но не значи, че не ходим на проверки. Дори когато излизам на лов и чуя резачка, веднага отивам да проверя. Ще го хванем. Ще задържим и коня, и каруцата. В базата

За разлика от нас нарушителите преминават реката с каруци по-надолу, където има укрепен участък

Ръката на нарушителя в горите сее опустошение

на ДГС – Враца, колегите си имат конюшня.

Макар, че по график делят смяната и с други колеги, двамата казват, че не са се разделяли. Сякаш са двете страни на един и същ медал, символизиращ успеха на горския инспектор, отдаден на професията, призван да залавя тези, които не се съобразяват със закона, и да пази горите от набези. Избрали са на шега единият да е добрият, а другият – лошият, когато нагазят в пространството на нарушителите. А най-ефективните им оръжия са инициативност, воля, мъжество.

Женя СТОИЛОВА
Снимки Павел ПАВЛОВ

Опасният вредител по иглолистните култури проникна в Северна България

Чл.-кор. Пламен МИРЧЕВ, чл.-кор. Георги ГЕОРГИЕВ, проф. Маргарита ГЕОРГИЕВА,
доц. Гергана ЗАЕМДЖИКОВА, ас. Севдалин БЕЛИЛОВ, инж. Мария МАТОВА – Институт за гората – БАН

ПРЕДИСТОРИЯ

Боровата процесиянка (*Thaumetopoea pityocampa*) (Lepidoptera: Notodontidae) се среща в Южна и Централна Европа. Ареалът ѝ обхваща цялата крайбрежна зона на Средиземноморието и отделни, по-топли райони във вътрешността на континента, където климатичните и хабитатните условия са благоприятни за нейното развитие. Видът е олигофаг – свързан е трофично с различни видове бор (*Pinus nigra*, *P. sylvestris*, *P. pinea*, *P. halepensis*, *P. pinaster*, *P. canariensis*, *P. heldreichii*), но може да се храни случайно и с представители на род *Larix*, *Cedrus* и *Pseudotsuga*.

В България боровата процесиянка е установена за първи път през 1906 г. като пеперуда, привлечена на светлина в района на София. Със сигурност може да се предположи, че видът е проникнал у нас от юг в началото на миналия век, защото след първото съобщение много автори привеждат данни за редица находища в Родопите, Пирин и Рила. Първите масови нападения от вредителя са регистрирани през 1924 – 1925 г. в района на Чепеларе и през 1927 г. в Чепинската долина и района на Клисура, Карлово и Калофер. Към края на столетието ареалът на вида обхваща значителни райони на Южна България: Осогово, Краище, долините на реките Струма и Места, Рила, Пирин, Славянка, Западни и Източни Родопи, Карловска и Калоферска котловина, Ихтиманска и Сърнена Средна гора. Вертикалното разпространение на боровата процесиянка у нас е до 1200 м н.в. на северни изложения и до 1350 м н.в. – на южни. Видът се развива върху черен и бял бор, но по северните склонове на Пирин е регистрирано нападение и върху черна мура.

В нападенията от борова процесиянка в България ясно се разгра-

ничават два периода – до 1975 г. и след нея. От 1950 до 1975 г. средният годишен размер на нападателните площи варира между 2600 и 11 300 ха (средно 5000 ха). След 1975 г. се наблюдава трайно нарастване на нападателните площи, при което средногодишният размер на нападенията е около 25 000 хектара. Високи стойности са отчетени в средата на 80-те години (34 – 35 000 ха) и втората половина на 90-те години на миналото столетие, когато е регистриран максимум от 39 100 хектара. Нарастването на нападателните площи е вътреареално и е следствие от увеличаване на боровите насаждения в резултат на широкомащабните залесявания, извършени през втората половина на XX век у нас.

В редица страни, в т.ч. и в България, боровата процесиянка се сочи като най-сериозният вредител в иглолистните гори. Няколко последователни дефолиации са способни да причинят силно отслабване и дори гибел на нападателите дървета.

Като вид с южен ареал и зимна активност на ларвите, боровата процесиянка силно зависи от глобалното затопляне. Видът разширява ареала си в цяла Европа и е ци-

тиран в доклад на Международния панел за климатични промени като биологичен индикатор за изменението на климата. През последните десетилетия в редица райони е констатирано разширяване на ареала на *T. pityocampa* на север и по надморска височина. Във Франция например видът разширява ареала си предимно хоризонтално, а в Италия – вертикално. В района на Париж през периода 1972 – 2004 г. разширяването на ареала на север достига 87 км, а в Северна Италия – между 1975 и 2004 г. горната граница на разпространението се покачва със 110 – 230 метра.

РАЗШИРЯВАНЕ НА АРЕАЛА НА ВРЕДИТЕЛЯ У НАС

В България също се наблюдава разширяване на ареала на боровата процесиянка. Към края на миналото столетие в Централна България видът преодолява Калоферските височини и преминава в Казанлъжската котловина. Годишното разширяване на ареала на вида на изток и югоизток е 2.5 – 3.0 км, при което понастоящем източната граница достига Гурково. Преди около 5 г. боровата процесиянка е установена и в района на Сливница в Софийската котловина. В

Сн. 1. Гъсенични гnezда на борова процесиянка: вляво – Габрово (м. Градище, 13.01.2023 г.), вдясно – Троян (с. Бели Осъм, 18.01.2023 г.)

Сн. 2. Гъсеници в процесия

Сн. 3. Гъсеници в пета възраст

началото на 2023 г. са получени сигнали за наличие на гъсенични гнезда на *T. pityocampa* в Северна България – в района на Габрово (м. Градище), Троян (с. Бели Осъм, с. Чифлик, с. Терзийско) и Велико Търново (Плачковци) (сн. 1).

Проникването на боровата процессионка в Северна България без съмнение е станало не чрез постепенно разширяване на ареала на вида, а чрез т.нар. разпространение на далечни дистанции. Пеперудите на боровата процессионка имат нощна активност. Те се привличат от светлината на транспортни средства, кацат върху тях и могат да бъдат пренесени на значителни разстояния – в случая през Шипченския и Троянския проход в Централна Стара планина. Съдейки по плътността на популацията на боровата процессионка в двата района и наличието на стари гнезда в Габрово, проникването на вредителя най-вероятно е станало незабелязано преди 3 – 4 години.

Боровата процессионка има две фенологични форми на развитие – ранна (лятна) и късна (зимна). Гъсениците на лятната форма се излюпват в края на лятото, изхранват се през есента и слизат да зимуват в почвата до края на октомври. Гъсениците на зимната форма се излюпват през есента, хранят се през зимата и в зависимост от тем-

пературните условия слизат да какавидират между януари и април. В търсене на подходящи места за какавидиране гъсениците се движат по земята в процесия, наредени една след друга (сн. 2). В района на Габрово, Троян и Велико Търново се среща зимната форма – към момента на обследването (13 – 18.01.2023 г.) всички гъсеници в гнездата са в пета (последна) възраст (сн. 3).

Възможността за оцеляване на боровата процессионка в Северна България може да се прогнозира посредством анализ на два основни показателя – наличие на подходяща хранителна база и благоприятни температурни условия за изхранване и развитие на вида през зимата.

В местата на проникване на *T. pityocampa* в Северна България – териториите на Районните дирекции по горите в Ловеч, Габрово и Велико Търново, площта на боровите култури съответно е 19 000, 14 700 и 13 200 хектара. От това следва, че съществуват подходящи условия

Сн. 4. Алергия, причинена от борова процессионка

за изхранване на вида в Централна Северна България.

Лимитиращите температури (брой на дните през зимата с температури под -16°C , дневни зимни температури над 6°C и нощни зимни температури над 0°C) в РДГ – Ловеч, Габрово и Велико Търново са благоприятни за развитието и оцеляването на боровата процессионка и в значителна степен съответстват на климатичните условия в района на Карловската и Казанлъшката котловина, където видът е широко разпространен.

Гъсениците на боровата процессионка след трета възраст произвеждат уртикарния протеин

талметопоин, който причинява тежки алергии по хора и животни – контактен дерматит (ерукизъм), конюнктивит, кератит, понякога дори увеит, астма и анафилактичен шок (сн. 4). Поради тази причина гнездата на вредителя и гъсениците трябва да се избягват. Сенсibiliзацията към боровата процессионка е най-често срещана при лицата с директен и продължителен контакт в насаждения, нападнати от вредителя.

Борбата с боровата процессионка се провежда най-често чрез използване на инсектициди с физиологично действие (дифлубензурон, тебуфенозид) и бактериални препарати на основата на *Bacillus thuringiensis* и *Saccharopolyspora spinosa*. Третиранията обаче не са особено ефективни поради наличието на какавидна диапауза, позволяваща оцеляване на част от популацията. Разработени са технологии и устройства за улов на гъсеници при слизането им в почвата за какавидиране (сн. 5). Тези устройства са сравнително скъпи и използването им е оправдано единствено в урба-

Сн. 5. Уловка за гъсеници

низирани територии при ограничен брой борови дървета.

В находището над Габрово, където условията позволяват, по ниския самосев от бял бор е целесъобразно изрязване, събиране и изгаряне на гнездата на боровата процессионка до началото на февруари – преди слизането на гъсениците в почвата. Това ще допринесе за намаляване на числеността на вредителя и забавяне на разпространението му в района.

Лесозащитни мероприятия за намаляване на плътността на боровата процессионка в иглолистните гори на Република България в периода 2012 – 2022 г.

Д-р инж. Петя МАТЕВА – главен експерт в отдел „Стопанисване на горските територии“ в ИАГ

Боровата процессионка е средиземноморски вид, а страната ни е северна граница на ареала ѝ. У нас се срещат две нейни форми – континентална и средиземноморска. Разпространена е в Югозападна и Централна Южна България – в горски територии в района на дейност на Лесозащитните станции в София и Пловдив. Тя е основен и типичен вредител в иглолистните гори на България и биологията ѝ е добре позната на специалистите. Ежегодно се извършва мониторинг на разпространението и плътността ѝ, като при определени условия се планират лесозащитни мероприятия.

В периода юни – август чрез феромонови уловки се проследява летежът на пеперудите и се прогнозира периодът на яйцеснасяне. След приключване на масовото яйцеснасяне се събират яйцепръстенчета, които се анализират в лабораториите на лесозащитните станции в страната за наличие на опаразитяване, заболявания и други повреди по яйцата и се определя плътност на вредителя. Храненето на гъсениците при двете форми е различно по време и продължителност. След приключване на ларвното развитие се подава информация за степента на обезлистване. Континенталната форма слиза да зимува в почвата в стадий предкакавида, а среди-

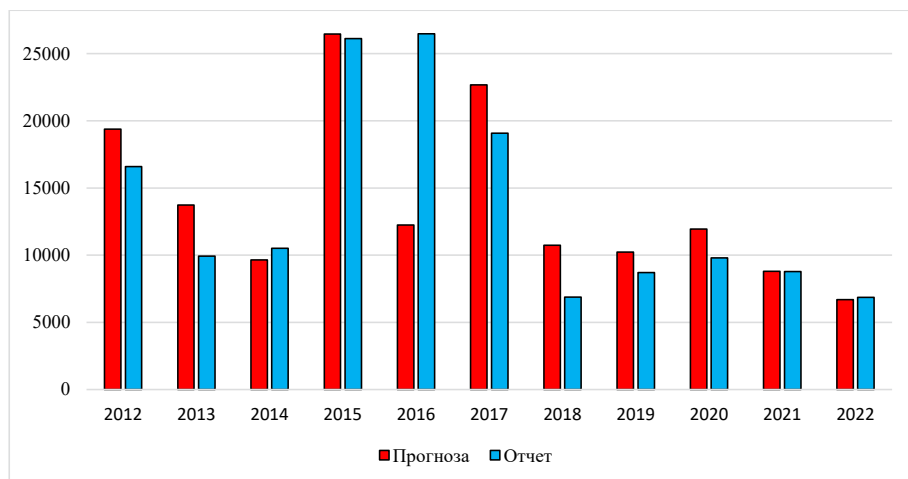
земноморската прави гъсенични къдели, по които през зимата се извършва мониторинг и определяне на плътността на боровата процессионка. Информацията се въвежда в специализирания лесозащитен модул на електронната информационна система на ИАГ. Съобразно резултатите от лесопатологичните обследвания и лабораторните анализи експертите по лесозащита в ЛЗС определят необходимостта от лесозащитни мероприятия за следващата година. Практиката показва, че в прогноза с мероприятие се включват не повече от 15 % от ежегодно обследваните площи в страната.

Трите лесозащитни станции в страната изпращат ежегодно в

ИАГ прогноза за нападенията от болести, вредители и други повреди за следващата година и обобщен отчет на проведените лесозащитни мероприятия за изминалата година. Тази информация показва, че за последните 10 години в България срещу борова процессионка ежегодно се планира въздушно пръскане на площ от 6700 до 26 400 дка (фиг. 1) и механична борба на площ между 200 и 6800 дка (фиг. 2).

От фиг. 1 се вижда, че в определени години третираните площи може да са по-малко или повече от прогнозираните. Намаляването се дължи на отмяна на планирана борба поради ниска плътност на вредителя. Увеличаването се дължи на включване на сигнализираните площи със средно или силно нападение след изготвяне на годишната прогноза, както и при контролното лесопатологично обследване на терена преди началото на борбата. Прогнозирането се затруднява и от особеността на вида да изпада в какавидна пауза, която може да продължи от 1 до 3 години. За по-голяма точност може да се изготвя и краткосрочна прогноза по яйцепръстенчета, като се има предвид, че яйцепръстенчетата се намират трудно, а гъсениците се излюпват в кратки срокове. Ето защо краткосрочната прогноза изисква бързо организиране на техническото изпълнение на лесозащитното мероприятие, което при сега действащата нормативна уредба и пазарни условия е трудно изпълнимо.

Въздушното пръскане срещу борова процессионка се извършва в периода от края на август до началото на октомври в зависимост от температурните условия на района. В таблица 1

Фиг. 1. Площи с предвидено и извършено въздушно пръскане срещу борова процессионка през 2012 – 2022 г., дка

Таблица 1

Прогнозирано въздушно пръскане срещу борова процесия, дка

ЛЗС	РДГ	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
София	Кюстендил	4380							1011			
	Благоевград		3811	5098	332	761		1598	2915	2134		
Пловдив	Кърджали	6500	3178	1637	14 816	2991	6900	2025	4300	9800	3100	2600
	Пловдив	1500		1500	7500	1000	1400	1200				3500
	Смолян	7000	6745	1416	2600			2400	600			600
	Стара Загора				1200	6683	14 380	3508			5700	
	Пазарджик					800			1400			

на някои от тези продукти, за да има добър ефект от третирането, то трябва да се извърши повече от един път в рамките на 7 – 10 дена, а това е икономически неизгодно в горското стопанство.

До 2019 г. в борбата с боровата процесия в горски територии е използван и химичен продукт с активно вещество дифлубензурон. Той има контактно действие за яйцата и стомашно за ларвите. От една страна, се блокира процесът на излюпване на яйцата, от друга – новоизлюпените гъсеници губят способност да нарастват поради прекъсване на натрупването на хитин в кутикулата им. Продуктът има много добро последствие от порядъка на 40 до 60 дни, което го прави най-ефективен от прилаганите в страната ни препарати за

Таблица 2

Отчетен ефект от прилаганите чрез въздушно пръскане препарати за растителна защита срещу борова процесия през 2012 – 2022 г., дка

Година	Активно вещество и търговско наименование на инсектицида						
	Химични продукти		Бактериални продукти				
	Дифлубензурон	Тебуфенозид	<i>Saccharopolyspora spinosa</i>		<i>Bacillus thuringiensis</i>		
	Димилин 480СК	Мимик 240ЛВ	Трейсър	Спинозад 480СК	Рапакс	Форей 48Б	
2012	88 – 98 %		88 %				
2013	87 %						
2014	85 %		64 – 91 %				
2015	92 %				85 %		
2016	87 %				53 %	88 – 98 %	
2017	86 %				90 %	89 %	
2018	78 %				85 %		
2019	84 – 94 %				99 %	90 %	76 – 96 %
2020						82 – 95 %	90 %
2021						72 – 95 %	85 – 90 %
2022						85 – 87 %	51 – 97 %

са представени прогнозираните площи за третиране от въздуха в последните 11 години по регионални дирекции. Борбата срещу боровата процесия в Източните Родопи се планира ежегодно, като обхваща различни територии. В Югозападна България и по южните склонове на Стара планина въздушното пръскане се прогнозира периодично, но често на едни и същи места.

Срещу новоизлюпените гъсеници се извършва въздушно третиране с по-малко количество препарат, преди те да причинят силно обезлистване. Предписват се разрешени продукти за растителна защита съгласно Закона за защита на растенията, които се прилагат по начин, определен с текстове от Закона за горите, Закона за пчеларството и техните

поднормативни актове, като се има предвид и горската сертификация.

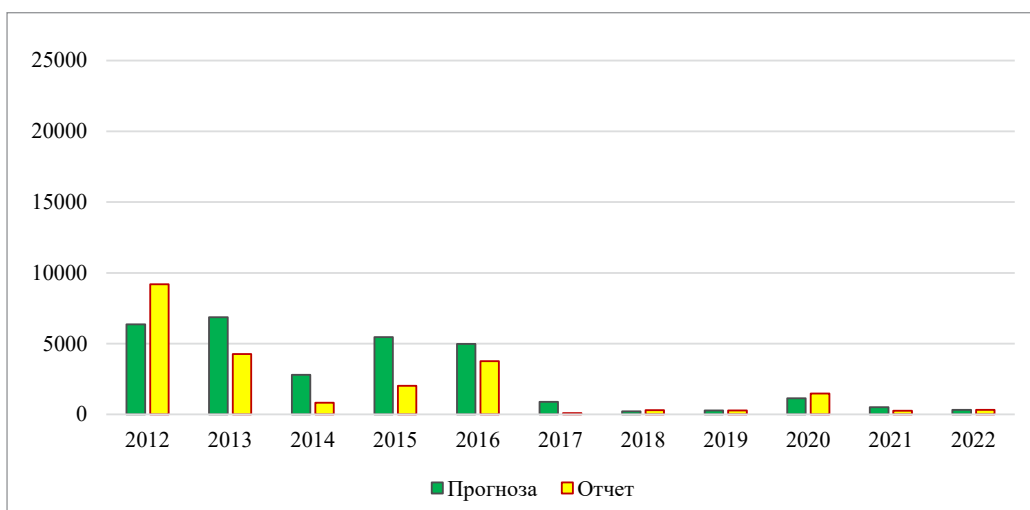
Приложими са бактериални продукти на базата на *Bacillus thuringiensis* и *Saccharopolyspora spinosa*, които по правило имат стомашно действие върху насекомите след поглъщане на третирани листа. Бактериите постъпват в лимфата, гъсениците спират да се хранят и стават бавноподвижни, а след няколко часа или до няколко дни умират. Загиването се дължи на развиващата се в тялото на насекомите септицемия. За добър ефект лесозащитното мероприятие се извършва срещу гъсеници в първа, най-много втора ларвна възраст, при определени влажностно-температурни условия на въздуха и скорост на вятъра. Съгласно регистрацията

растителна защита. Поради ограничения, наложени от горската сертификация, използването му в горски територии намаля и вносителите не подновиха регистрацията на този продукт.

От таблица 2 се вижда, че след прилагане на продукти за растителна защита в десетгодишния период от 2012 до 2022 г. смъртността на гъсениците на боровата процесия варира от 51 до 99 %. Предвид начина на приложение и действие най-добър ефект в борбата с процесията е постигнат с активното вещество дифлубензурон.

Механичната борба е приложима при ниски дървета и сравнително равен терен. Тя се извършва чрез изрязване и унищожаване на гъсеничните гнезда, а при минусови температури е приложима

Тема на броя: Борвата процесия разширява ареала си

Фиг. 2. Площи с предвидена и извършена механична борба срещу борвата процесия през 2012 – 2022 г., дка

Фиг. 3. Разпространение на борвата процесия в страната към 30 януари 2023 г. по степени на увреждане. Участието е изразено в процент от общата засегната площ в цялата страна

мо и механично разкъсване на къделите, което води до измръзване и загиване на гъсениците. При ниска плътност на борвата процесия феромоновите уловки, поставени през юни за мониторинг на летежа на вредителя, също могат да спомогнат за намаляване на числеността му.

Наблюденията и сигнализацията за увреждания в горите, както и реализацията на лесозащитните мероприятия се извършва от собствениците на

горската територия или лица-та, на които територията е предоставена за управление за тяхна сметка. Работата на експертите от ЛЗС зависи в голяма степен от коректно и своевременно въведените данни за уврежданията в горските територии. Освен на стационарните обекти експертите на лесозащитните станции извършват проверка и на сигнализираните площи, дават предписания за лесозащитни мероприятия и извършват кон-

трол по изпълнението им. Процентното участие на засегнатите площи по регионални дирекции и степени на увреждане е представено на фиг. 3.

В прогнозата за 2023 г. за въздушно пръскане срещу борвата процесия са планирани 12 279 дка иглолистни гори, което е 9 % от наблюдаваните 133 559 декара. От 01.12.2022 до 30.01.2023 г. в резултат на извършени контролни теренни проверки и въз основа на постъпили сигнали от граждани за наблюдавани гъсеници на борвата процесия в Северна България в електронната информационна система на ИАГ са въведени резултати от лесопатологично обследване (ЛПО) за увреждане от процесия на площ от 75 096 декара. От тях като силно увредени са сигнализирани 652 дка, а средно увредени – 8309 декара. Подадени са и сигнални листове без ЛПО за наличие на вредителя на обща площ от 2888 дка, които ще бъдат наблюдавани през настоящата година.

Извън познатия район на разпространение на вида слабо нападение е сигнализирано за 386 дка иглолистни гори на територията на Държавните горски стопанства в Габрово, Плячковци, Троян и ДЛС „Росица“ – Севлиево, в Северна България и за 657 дка на територията на ДГС – Нова Загора, и община Твърдица. По-топлите зимни месеци в последните години са основна причина за разпространението на борвата процесия на нови територии. Предстои лесозащитните станции да преценят и да докладват на Националната комисия по лесозащита в колко от тези площи е необходимо провеждане на лесозащитни мероприятия през 2023 година.

Най-разпространеният листогризещ насекомоен вредител по борове в Лесозащитна станция – Пловдив: физиология и мерки за борба

Инж. Пенчо ДЕРМЕНДЖИЕВ, инж. Румен НАЧЕВ, инж. Мария ДОБРЕВА,
инж. Николай ЗЛАТАНОВ – Лесозащитна станция – Пловдив

Нападенията от боровата процесияска са най-честите на територията на ЛЗС – Пловдив, тъй като в нея попада по-голямата част от боровите гори на Южна България, разположени в Родопите, Средна гора и южните склонове на Централна Стара планина, а климатичните условия се характеризират с по-меки зими. Обследвания за повреди от борова процесияска в този район са проведени още през 1960 г., когато е създадена и Лесозащитната станция. Вредителят е трайно настанен в много насаждения и от него ежегодно се отчитат нападения в различна степен. След 1995 г. е наблюдавана тенденция към постепенно, бавно разширяване на ареала на боровата процесияска на изток в борови гори на територията на РДГ – Стара Загора. От няколко години тя се среща на по-голяма от обичайната за вида надморска височина, а вече е установена и в Северна България.

За последните 15 години площта на нападнатите от борова процесияска гори на територията на ЛЗС – Пловдив, е средногодишно около 90 000 декара. През 90-те години те са били значително повече – над 200 000 декара.

Видът е с едногодишна генерация. Летежът на пеперудите е през лятото. На територията на ЛЗС – Пловдив, са установени и двете фенологични форми на вредителя – континенталната и типичната (средиземноморска). Пеперудите от континенталната форма се появяват от края на юни до юли и отлагат яйцата си около двойки борови иглици. Гъсениците се излюпват през втората половина на юли и началото на август и започват да се хранят с иглиците на борове. До края на октомври може да завършат своето развитие и да

Развитие на боровата процесияска и повреди

мигрират в почвата за зимуване в предкавиден стадий. Какавидират през март – април следващата година. Типичната (средиземноморска) форма лети месец по-късно от континенталната. Гъсениците зимуват в изградените от тях паяжинести гнезда (къдели).

Когато завършват своето развитие, гъсениците слизат в почвата за какавидиране, като се движат плътно една след друга като в процесия. Друга биологична особеност на вида е какавидната диапауза, която може да продължи от 1 до 3 години, т.е. вредителят може да остане в почвата до 3 г., след което да имагинира.

Основната борба с вредителя в ЛЗС – Пловдив, се извършва чрез въздушно пръскане с помощта на летателна техника (вертолети), снабдена със системи за ултрамалообемно пръскане. Прилагани са основно биологични препарати и по-малко хормонални.

На територията на Лесозащитната станция – в борови гори в района на гр. Баня (Карловско), на 26.08.1969 г. за първи път в България е изведено въздушно пръскане срещу борова процесияска с биологичен препарат на база *Bacillus thuringiensis*. Така е поставено началото на прилагането на бактериални препарати в горите в страната, след което започва използването им и срещу други насекомоен вредители. През 1996 – 2019 г. освен бактериални, на територията на ЛЗС – Пловдив, срещу боровата процесияска са прилагани и хормонални препарати на основата на дифлубензурон. От 2020 г. във връзка с ограниченията на горската сертификация за държавните гори се използват само биологичните препарати. Въздушното пръскане срещу новоизлюпените гъсеници на вредителя се извършва от края на август до края на септември. Това е периодът, в който все още

Тема на броя: Боровата процессионка разшири ареала си

не са нанесени повреди и са необходими малки количества препарат за извеждане на борбата.

За последните 15 години площта на горите, третирани срещу този вредител, на територията на ЛЗС – Пловдив, средногодишно е около 13 000 дка, или около 14 % от нападнатите площи. Прилага се и механична борба чрез изрязване и унищожаване на паяжинестите гнезда с гъсениците при задължително използване на защитно облекло и специални изисквания за безопасност.

За мониторинг на боровата процессионка се използват и феромонови уловки, чрез които се установяват сроковете на летеж на вредителя и отлагането на яйцата и се предвижда периодът на излюпване на гъсениците. Чрез улавянето на мъжките индивиди в уловките и унищожаването им част от женските пеперуди остават неплодени.

Наблюденията и сигнализацията за нападенията в горите, в т.ч. и за боровата процессионка, както и реализацията на лесозащитните мероприятия се извършват от собствениците на горската територия за тяхна сметка или от лицата, на които територията е предоставена за стопанисване. Тук се срещат и най-големите трудности – особено при сигнализиране, обследване и борба в горите на физически и юридически лица, поради малката им площ, липсата на регистър с актуални адреси

Яйца на борова процессионка

за връзка със собствениците, което води до трудна комуникация с тях. Провеждането на лесозащитни мероприятия в тези гори е от голяма важност за регулиране на плътността на вредителя и ограничаване на разпространението му в съседни горски територии.

Експертите от ЛЗС – Пловдив, извършват наблюдения за повреди в горите и контролни проверки на сигнализираните площи, дават предписания за извършване на лесозащитни мероприятия и контролират изпълнението им. Те провеждат и непрекъснат мониторинг в 47 стационарни обекта с нападения от борова процессионка, които са на територията на 23 ДГС/ДЛС, и следят за състоянието на популацията ѝ. Всяка година от обекти с нападения се взимат яйчни калъфчета на вредителя, които се анализират при лабораторни условия. Определя се броят на успешно излюпените гъсеници, както и броят на повредените яйца. Получените данни се използват за прецизно определяне на плътността на вредителя и

очакваното обезлистване. Яйцата се повреждат главно от паразитоиди. Те имат важна роля за естественото регулиране на числеността на боровата процессионка, но не са в състояние самостоятелно да потиснат нападенията.

През 2022 г. нападения от този вредител са констатирани върху 67 100 дка – основно на територията на ЮЦДП – Смолян, и по-малко по западните граници на ЮИДП – Сливен. Най-много са засегнатите борови гори в обхвата на РДГ – Смолян – 19 400 дка, на РДГ – Кърджали – 16 500, и РДГ – Стара Загора – 14 500 дка, по-малко са в РДГ – Пловдив – 11 400, и

РДГ – Пазарджик – 5300 декара. От всички нападнати площи като цяло преобладават слабите нападения, които са общо 53 300 дка (около 80 %), със средна степен на нападение – 11 700 дка (17 %), а със силно нападение – 2100 дка (3 %).

В годишната прогноза за 2023 г. на територията на ЛЗС – Пловдив, е предвидено въздушно пръскане срещу вредителя върху обща площ 7600 декара. Борбата ще се проведе в борови насаждения на територията на:

- РДГ – Кърджали, 3200 дка, от които в Държавните горски стопанства – Ардино – 1400 дка, Момчилград – 1000 дка, и Кирково – 800 дка;

- РДГ – Смолян, 600 дка в ДГС „Акад. Николай Хайтов“ – Хвойна;

- РДГ – Стара Загора, 3800 дка в ДГС – Стара Загора.

Предвижда се извеждане и на механична борба в отделни насаждения на Държавните ловни стопанства „Женда“ и „Кормисош“ и Държавните горски стопанства – Асеновград, Клисурска, Карлово и Хисар.

МИНИМАЛНИ ЦЕНИ ЗА ПОЛЗВАНЕ НА ДИВЕЧ ЗА ОРГАНИЗИРАНИЯ ЛОВЕН ТУРИЗЪМ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ ЗА ПЕРИОДА ОТ 01.03.2023 ДО 29.02.2024 г. СЪГЛАСНО ЧЛ. 76 АЛ. 2 ОТ ЗАКОНА ЗА ЛОВА И ОПАЗВАНЕ НА ДИВЕЧА

ЦЕНИ ЗА ОТСТРЕЛ НА ДИВЕЧ

1. ЕДЪР ДИВЕЧ

1. БЛАГОРОДЕН ЕЛЕН – CERVUS ELAPHUS L.

Срок за ловуване:

– мъжки и приплоди – от 1 септември до 31 януари;

– женски – от 1 октомври до 31 декември.

Трофеят се заплаща на база теглото в килограми, измерен с горната челюст.

от	4.01	до	5.00 кг	600 €	+3 €*
от	5.01	до	6.00 кг	900 €	+5 €*
от	6.01	до	7.00 кг	1400 €	+6 €*
от	7.01	до	8.00 кг	2000 €	+8 €*
от	8.01	до	9.00 кг	2800 €	+10 €*
от	9.01	до	10.00 кг	3800 €	+12 €*
от	10.01	до	11.00 кг	5000 €	+30 €*
от	11.01	до	12.00 кг	8000 €	+40 €*
		над	12.01 кг	12 000 €	+80 €*

***Забележка:** за всеки следващи 10 грама.

За трофеи над 230.00 т. по СИС се начислява добавка от 10 % върху цената.

За отстреляна кошута над 2 г. – 150 €.

Селекционен отстрел:

– приплоди – 50 €;

– от 1 до 2 г. – 100 €;

– от 2 до 4 г. с тегло на трофея до 4.00 кг – 250 €.

След 30 октомври може да се прави до 10 % отстъпка от отстрелната цена за трофейните животни.

За ранен и ненамерен дивеч се заплаща 50 % от стойността на цената на заявления за отстрел.

2. ДИВА СВИНЯ – SUS SCROFA L.

А. ИНДИВИДУАЛЕН ЛОВ

Срок за ловуване: цялогодично. Трофеят се заплаща на база средноаритметично от дължината на долните зъби.

	до 14.00 см	300 €	
от 14.01	до 16.00 см	300 €	+10 €*
от 16.01	до 18.00 см	500 €	+10 €*
от 18.01	до 20.00 см	700 €	+15 €*
от 20.01	до 22.00 см	1000 €	+20 €*
	над 22.01 см	1400 €	+30 €*

*** Забележка:** за всеки следващ

милиметър.

За отстреляна дива свиня до 1 г. – 50 €.

За отстреляна дива свиня от 1 до 2 г. – 100 €.

За отстреляна женска над 2 г. – 500 €.

За ранен и ненамерен глиган – 500 €.

За отстрелян глиган над 125.00 т. по СИС се заплаща 10 % върху цената на трофея. От 1 май до 31 август може да се прави до 10 % отстъпка от отстрелните цени за трофейните животни.

Б. ГРУПОВ ЛОВ (ГОНКА)

Срок за ловуване: от 1 октомври до втората неделя на месец януари.

Групов лов в ловни дворове към БИСД – от 1 октомври до последния ден на февруари.

Трофеят се заплаща на база средноаритметично от дължината на долните зъби.

	до 14.00 см	300 €	
от 14.01	до 16.00 см	400 €	
от 16.01	до 18.00 см	500 €	
от 18.01	до 20.00 см	700 €	
от 20.01	до 22.00 см	1000 €	
	над 22.01 см	1400 €	

За отстреляна дива свиня до 1 г. – 50 €.

За отстреляна дива свиня от 1 до 2 г. – 100 €.

За отстреляна женска над 2 г. – 500 €.

3. ЕЛЕН ЛОПАТАР – CERVUS DAMA L.

Срок за ловуване:

– мъжки и приплоди – от 1 септември до 31 януари.

– женски – от 1 октомври до 31 декември.

Трофеят се заплаща на база теглото в килограми, измерен с горната челюст.

	Шилар	100 €	
	до 2.00 кг	400 €	
от 2.01	до 2.50 кг	400 €	+2 €*
от 2.51	до 3.00 кг	500 €	+4 €*
от 3.01	до 3.50 кг	700 €	+10 €*
от 3.51	до 4.00 кг	1200 €	+16 €*
	над 4.01 кг	2000 €	+30 €*

***Забележка:** за всеки следващи 10 грама.

За трофеи над 200.00 т. по СИС се начислява добавка от 10 % върху цената.

За отстреляна кошута – 50 €.

За отстрелян приплод – 50 €.

След 30 ноември може да се прави до 10 % отстъпка от отстрелната цена за трофейните животни.

За ранен и ненамерен дивеч се заплаща 50 % от стойността на цената на заявления за отстрел.

4. МУФЛОН – OVIS MUSIMON PALL.

Срок за ловуване:

– мъжки – цялогодично;

– женски – от 1 септември до 31 януари.

Трофеят се заплаща на база средноаритметично от дължината на рогата.

	до 40 см	60 €	
от 40.01	до 50 см	60 €	+14 €*
от 50.01	до 60 см	200 €	+20 €*
от 60.01	до 70 см	400 €	+40 €*
от 70.01	до 80 см	800 €	+100 €*
от 80.01	до 90 см	1800 €	+120 €*
	над 90 см	3000 €	+150 €*

***Забележка:** За всеки следващ сантиметър.

За отстреляна женска – 50 €.

За отстрелян приплод – 50 €.

За трофеи над 230.00 т. по СИС се начислява добавка от 10 % върху цената.

За ранен и ненамерен дивеч се заплаща 50 % от стойността на цената на заявления за отстрел.

5. СЪРНА – CAPREOLUS CAPREOLUS L.

Срок за ловуване:

– мъжки – от 1 май до 30 октомври;

– женски и приплоди – от 1 септември до 30 октомври.

Трофеят се заплаща на база теглото, измерено в грамове, като за горната челюст се приспадат 90 грама.

	до 200 гр	100 €	
от 201	до 250 гр	100 €	+1 €*
от 251	до 300 гр	150 €	+2 €*
от 301	до 350 гр	250 €	+3 €*
от 351	до 400 гр	400 €	+8 €*
	над 400 гр	800 €	+10 €*

*** Забележка:** за всеки следващ 1 грам.

За трофей над 160.00 т. по СИС се начислява добавка от 10 % върху цената.
 За отстреляна сърна – 50 €.
 За отстрелян приплод – 50 €.
 За ранен и ненамерен дивеч се заплаща 50 % от стойността на цената на заявения за отстрел.

6. ЕВРОПЕЙСКИ БИЗОН (ЗУБЪР) – BISON BONASUS L.

Срок за ловуване:
 – мъжки – целогодишно.
 – женски и приплоди – от 1 септември до 31 декември.
 Трофеят се заплаща на база международната точкова система СИС.

	до 130.00 т.	1650 €
от 130.01	до 150.00 т.	2180 €
от 150.01	до 170.00 т.	3270 €
	над 170.00 т.	4350 €

За отстреляна женска – 1650 €.
 За отстрелян приплод – 830 €.

7. ТИБЕТСКИ ЯК – BOS MUTUS P.

Срок за ловуване:
 – мъжки – целогодишно.
 – женски и приплоди – от 1 септември до 30 октомври.
 За отстрела се заплаща за мъжки и женски – 1200 €.

8. ГЛУХАР – TETRAO UROGALLUS L.

Срок за ловуване:
 – мъжки – от 15 април до 15 май.
 За отстрелян глухар се заплаща 1700 €.

За ранен и ненамерен дивеч се заплаща 50 % от стойността на цената на заявения за отстрел.

9. ДИВА КОЗА – RUPICAPRA RUPICAPRA L. (при спазване на изискванията, предвидени в Закона за биологичното разнообразие)

Срок за ловуване:
 – мъжки – 1 декември – 15 януари; 10 април – 10 май;
 – женски – 15 септември – 31 октомври.
 Трофеят се заплаща на база международна точкова система СИС.

	до 80.00 т.	700 €	
от 80.01	до 85.00 т.	800 €	+30 €*
от 85.01	до 90.00 т.	950 €	+38 €*
от 90.01	до 95.00 т.	1140 €	+65 €*
от 95.01	до 100.00 т.	1465 €	+67 €*
	над 100.00 т.	1800 €	+200 €*

*Забележка: за всяка следваща точка.

За ранен и ненамерен дивеч се заплаща 50 % от стойността на цената на заявения за отстрел.

II. ДРЕБЕН ДИВЕЧ

1. ЗАЕК – LEPUS EUROPEUS PALL. – 35 €.

Срок за ловуване: от 1 октомври до 31 декември.

2. НУТРИЯ – MIOCASTOR COYRUS MOL. – 15 €.

Срок за ловуване: от 1 ноември до последния ден на февруари.

3. ФАЗАН – PHASIANUS COLCHICUS L. – 12 €.

Срок за ловуване: от 1 октомври до 31 януари.

Фермерно произведени – от 1 октомври до 28 февруари.

4. ДИВИ ПАТИЦИ, РАЗРЕШЕНИ ЗА ЛОВ – 10 €.

Срок за ловуване: от 1 октомври до 31 януари.

5. ГОЛЯМА БЕЛОЧЕЛА ГЪСКА – ANAS ALBIFRONS SCOP. – 20 €.

Срок за ловуване: от 1 октомври до 31 януари.

6. ЯРЕБИЦА – PERDIX PERDIX L. – 20 €.

Срок за ловуване: от 1 октомври до 30 ноември.

Фермерно произведени – от 1 октомври до 31 януари.

7. КЕКЛИК – ALECTORIS GRAECA CIPRIOTESHARTERT. – 15 €.

Срок за ловуване: от 1 октомври до 30 ноември.

Фермерно произведени – от 1 октомври до 31 януари.

8. ГОРСКИ БЕКАС – SCOLOPAX RUSTICOLA L. – 20 €.

Срок за ловуване: от втората събота на август до последния ден на февруари.

9. ГРИВЯК – COLUMBA PALUMBUS L. – 3 €.

Срок за ловуване: от втората събота на август до втората неделя на февруари.

10. ГУРГУЛИЦА – STREPTOPELIA TURTUR L. – 3 €.

Срок за ловуване: от втората събота на август до 30 ноември.

11. ПЪДПЪДЪЦИ – COTURNIX COTURNIX L. – 3 €.

Срок за ловуване: от втората събота на август до 30 ноември.

12. ТОКАЧКА – NUMIDA MELEAGRIS L. – 6 €.

Срок за ловуване: от 1 октомври до 31 януари.

Фермерно произведени – от 1 октомври до 28 февруари.

13. ОБИКНОВЕНА БЕКАСИНА – GALLINAGO GALLINAGO L. – 3 €.

Срок за ловуване: от втората събота на август до последния ден на февруари.

14. ЧЕРНА ЛИСКА – 1 €.

Срок за ловуване: от 1 октомври до 31 януари.

15. СКОРЕЦ – 1 €.

Срок за ловуване: целогодишно.

16. ДИВА ПУЙКА – 25 €.

Срок за ловуване: от 1 октомври до последния ден на февруари.

Забележка: по договаряне може да се начисли 10 % за ранен и ненамерен дивеч.

III. ХИЩНИЦИ

1. ВЪЛК – CANIS LUPUS L. – 220 €.

Срок за ловуване: целогодишно.

2. ЛИСИЦА – VULPES VULPES L. – 10 €.

Срок за ловуване: целогодишно.

3. ЧАКАЛ – CANIS AUREUS L. – 10 €.

Срок за ловуване: целогодишно

4. ДРУГИ ХИЩНИЦИ, РАЗРЕШЕНИ ЗА ЛОВ – 10 €.

Забележка: отстрелните цени включват дрането и осоляването на кожата.

ДОПЪЛНИТЕЛНИ УСЛОВИЯ

1. Директорите на държавните ловни стопанства имат право да предлагат пакетни цени след одобрение от директорите на държавните предприятия по чл. 163 от Закона за горите.

2. Трофеите от благороден елен, елен лопатар и сръндак се заплащат на база тегло, измерено 24 часа след обработката им. В случаите, когато този срок не може да бъде

спазен, от теглото на трофея се приспадат до 5 % за влажност.

3. Ловните стопанства гарантират до 15 % точност при отстрела на заявения трофей (без глиган). Когато разликата в гарантираната точност е над 15 %, ловецът може да откаже да придобие трофея и съответно не го заплаща.

4. Заявка за лов се счита за потвърдена, когато услугите са предпла-

тени в размер на 30 % най-късно до 10 дни преди провеждането на лова.

5. Трофеи от благороден елен с оценка над 250 т., елен лопатар с оценка над 200 т., сръндак с оценка над 160 т., муфлон с оценка над 230 т. и дива свиня с оценка над 140 т., определени по СИС, не се изнасят от страната до изтичането на 6 месеца от отстрела.

МИНИМАЛНИ ЦЕНИ ЗА ПОЛЗВАНЕ НА БАЗИТЕ ЗА ЛОВЕН ТУРИЗЪМ И ЗА УСЛУГИТЕ ЗА ОРГАНИЗИРАН ЛОВЕН ТУРИЗЪМ, ПРЕДОСТАВЯНИ ОТ ДЪРЖАВНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ ПО ЧЛ. 163 ОТ ЗАКОНА ЗА ГОРИТЕ И ТЕХНИТЕ ТЕРИТОРИАЛНИ ПОДЕЛЕНИЯ, ЗА ПЕРИОДА ОТ 01.03.2023 г. ДО 29.02.2024 г.

I. БАЗИ ЗА ЛОВЕН ТУРИЗЪМ

1. Нощувка със закуска, съгласно категоризацията на ловната база:
– в ловна резиденция: единична стая – 70 €, двойна стая – 80 €; апартамент – 100 €

– в ловен дом: единична стая – 60 €, двойна стая – 70 €;

– в ловна хижа: единична стая – 30 €, двойна стая – 40 €;

2. Храноден: обяд – 30 €, вечеря – 30 €.

В цената за храноден се включва консумация на топли и безалкохолни напитки. Алкохолните напитки се продават по утвърден от директора на съответното териториално поделение ценоразпис, поставен на видно място.

3. Придружителите заплащат пъ-

лен размер на пансиона. За деца до 7 години, придружаващи ловците, не се заплаща за нощувка и храна. За деца от 7 до 14 години се заплаща 50 % от цената за нощувка и храна.

II. УСЛУГИ ЗА ОРГАНИЗИРАН ЛОВЕН ТУРИЗЪМ

1. Ловен водач – 70 € за един ден.

2. Носач – 30 € за един ден.

3. Цена за групов лов на дива свиня с организация – 120 € за един ловец за един ден.

4. Цена за групов лов на дива свиня без организация – 45 € за един ловец за един ден.

5. Моторно превозно средство – 70 € за един ден.

6. Фотолов с водач – 40 € за един ден.

7. Ловно куче – 30 € за един ден.

8. Пансион за ловно куче – 20 €.

9. Трансфер (място на пристигане – стопанство – място на отпътуване): за микробус и лек автомобил – 1.20 € за км, като се отчитат реално изминатите километри – пълен курс.

10. Предоставяне на ловно оръжие с включени боеприпаси – 50 € за един ден.

III. Посочените по т. I и II цени са в евро с включен ДДС. Цените са минимални и държавните горски и ловни стопанства могат да договорят по-високи цени след одобрение от директора на съответното държавно предприятие по чл. 163 от Закона за горите.

IV. Всички допълнителни услуги се заплащат по договаряне.

Информация

Противодействие на браконьерството с общи усилия

На 15 февруари в Пловдив Националното ловно-рибарско сдружение „Съюз на ловците и риболовците в България“ (НЛРС – СЛРБ) с председател инж. Васил Василев, проведе годишна среща на Управителния съвет на НЛРС – СЛРБ с председателите и щатния състав на сдруженията. От Изпълнителната агенция по горите участие взеха инж. Росен Райчев – директор на дирекция „Контрол по опазване на горските територии и ловно стопанство“, инж. Юлиян Русев – началник на отдел „Ловно стопанство“, инж. Кристина Иванова и инж. Василий Георгиев – главни експерти в отдела, Даниела Ангелова – началник на отдел „Правни дейности“, експертите по ловно стопанство от 16-те регионални дирекции на горите, както и представители на Върховната административна прокуратура и Министерството на околната среда и водите. Темите на форума бяха „Браконьерството – вид, форма, начини и противодействие“ и „Разяснение по иницирираните промени в Правилника за прилагане на Закона за лова и опазване на дивеча“. Инж. Росен Райчев представи презентацията „Данни за нарушенията в Република България за последните 6 години“, в която огласи статистически данни за участвалите в проверки лица, задържаните вещи, броя

на съставени актове, най-често срещаните нарушения, част от причините за браконьерството и недостатъците, водещи до трудното му установяване.

Инж. Стилиян Герасков – експерт в НЛРС – СЛРБ, обобщи мащабите на браконьерството, основните типове браконьерство и какви стъпки трябва да бъдат предприети за неговото ограничаване.

Георги Камбуров – прокурор във Върховната административна прокуратура, даде разяснения за актосъставянето и за най-често допусканите грешки, които водят до отпадане на повдигнатите административни нарушения по Закона за лова и опазване на дивеча.

След задълбочени обсъждания и дискусии, включително и с председатели на ловни сдружения, участниците в срещата се обединиха около следните изводи: нужни са

спешни законодателни промени, регламентиращи ясно задълженията и отговорностите за охрана на дивеча; увеличаване на санкциите при установени браконьерски прояви; създаване на възможност за бързи производства по Закона за лова и опазване на дивеча; назначаване на необходимия брой ловни надзиратели към ловните сдружения; повече правомощия за назначените ловни надзиратели и други.

В края на работната среща бяха дадени разяснения по иницирираните промени в Правилника за прилагане на Закона за лова и опазване на дивеча, които засягат вноската за стопанисване на дивеча, както и провеждането на изпитите за придобиване на право на лов.

Инж. Кристина ИВАНОВА
главен експерт в отдел „Ловно стопанство“ – ИАГ

Отборът на ЮЗДП на Европейското първенство по биатлон за лесовъди

Горещото сърце на Сараево, Босна и Херцеговина, прие на 5 – 11 февруари лесовъди, студенти, ученици от лесотехнически професионални гимназии, дърводобивници и много други приятели на ски бягането и гората. За 53-ти път EFNS – Европейското състезание на лесовъдите по скандинавски ски (ски бягане и стрелба), се проведе в красивото планинско плато Игман, където пистите и пътеките на Олимпийските игри, на Световната купа и световните първенства този път бяха за горските служители. В разгара на зимата ентузиастично от повече от 20 европейски страни се срещнаха за седмица, изпълнена със спортни състезания, професионален обмен и приятелски срещи. Над 800 състезатели стартираха в най-голямото състезание по биатлон в света.

EFNS е гигантска лесовъдска мрежа, изградена от любовта на привържениците на скандинавските ски в цяла Европа. В Сараево тя ни предложи спортно предизвикателство и перфектно организирано състезание по биатлон, програма за запознаване между лесовъдите и възможност за размяна на знания, информация за начина на управление на горите в страната домакин, посещение на горски разсадници и други горски обекти.

След повече от 10-годишно отсъствие от европейското първенство за лесовъди по ски бягане и стрелба Югозападното държавно предприятие тази година взе участие в 53-то му издание и се завърна с много ценни награди – приятели от цяла Европа, два златни и два бронзови медала,

две четвърти места и достойно представяне на целия отбор. 15-годишната Никол Кленовска – ученичка от Професионалната лесотехническа гимназия в Банско спечели два златни медала – в класически и свободен стил в категория от 16 до 19 години. Тя беше и част от щафетния отбор, смесен – мъже и жени, който се наложи да се сформира на място в последния момент поради малкия състав на отбора. Нашите „мъжки момичета“ приеха предизвикателството и се състезаваха в категория „Мъже“, като завоюваха 12-то място от общо 36 отбора.

Представителите на ЮЗДП – Благоевград, спечелиха и 2 бронзови медала в първия ден, когато се състезаваха в свободен стил, както

и две четвърти места през втория ден в класически стил. Студентът от Лесотехническия университет Деян Разложки от Самоков се поздравя с бронз в категория „Мъже 19 – 30 г.“ свободен стил и четвърто място в класически стил.

Нина Кленовска от Банско спечели бронз в категория „Жени 41 – 50 г.“ свободен стил и четвърто място в класически стил. Достойно се представи и директорът на

Българският отбор при откриването на състезанието

Никол Кленовска

Бойчо Палакарски

ДГС – Добринище – Янко Илчов, който въпреки че не е професионален състезател, завоюва 14-то място в оспорвана надпревара в свободен стил при мъжете от 31 до 40 г. и 12-то място в класически стил.

Бойчо Палакарски от ДГС – Сливница, се състезава в най-много-

бройната категория „Мъже 61 – 70 г.“, в която над 100 лесовъди преминаха 10-километровото трасе в съчетание със стрелба.

В последния ден от състезанията на открито, на пистите в Игман, беше организиран Ден на нациите, в който всяка държава представи дегустация на свои кулинарни продукти. С подръчни материали успяхме да направим гостоприемна българска трапеза, придружена с грейни ракия и вино, които много допаднаха на всички. Италианският отбор дойде при отбора на България и ни поздрави с акапелно изпълнение на италианския химн на лесовъдите.

С едноминутно мълчание участниците в надпреварата и гостите почетоха паметта на жертвите на земетресението в Турция и Сирия.

На вълнуваща церемония по награждаване на спечелилите първите шест места от всяка категория българският флаг гордо се развяваше и над 800 лесовъди аплодираха България.

Инж. Ваня КАМЕНОВА
началник-отдел
„Проекти и програми“ в
ЮЗДП – Благоевград

Отборът на ЮЗДП, предвождан от инж. Ваня Каменова

Предлагаш или търсиш
дървесина?

<https://durval.eu>

Принципът за постоянна гора и природосъобразното горско стопанство – минало и настояще

Инж. Димитър БОЯДЖИЕВ – Институт за гората – БАН

(Продължение от брой 1)

Лесовъдството, което стои зад концепцията „постоянна гора“ (Dauerwald) не може да се опише така точно, както традиционните лесовъдски системи. Това се дължи на факта, че основните постулати трябва да се претворяват на дело в условията на произлязла от сечищната форма високостъблена стопанска гора. Преминаването към друг вид стопанство е възможно само с постепенни и търпеливи действия. Не съществуват и подробни указания, каквито има за постепенните, фемелните (котловинните) или первазните сечи. Всяко лесничейство има свои правила за целта. За да се опознаят основните похвати в практиката, е необходимо на живо да се разгледат стопанствата и насажденията, които се стопанисват по метода. Известните стопанства, ръководени повече от 70 години според идеите на природосъобразното лесовъдство (P. Burschel, J. Huss 1987), са посочени в *таблицата*.

Дейността в стопанствата, където се прилагат основните принципи на Дружеството за природосъобразно лесовъдство, се отличава със следните особености:

– Ползването, дори в зрелите части на насажденията, се разпределя по цялата площ. Това довежда до чести, но умерени вмешателства във всички площи.

– В зрелите части, разглеждани при конвенционалното лесовъдство като подлежащи на сеч, единичното ползване води до разтегляне на възобновителния период във времето. С това се получават структури, напомнящи на много бавна постепенна сеч, или се получават фемелни форми. В последния случай екстремно бавното напредване прелива в неравномерност и истинско разнообразие в така третирания насаждения. Запазването на такива форми е по-лесно, отколкото тяхното постепенно създаване от дървостойките на сечищната гора.

– При сечи в средновъзрастните насаждения се получават трайни светли участъци, които са подходящи за възобновяване по естествен или изкуствен път. Тези светли участъци могат да прераснат в двуетажни форми. При равномерно осветление младото насаждение се получава едноетажно и слабо диференцирано по възраст. При редуване на по-светли и по-тъмни петна се получават разлики във възобновяването и неравномерност в строежа по китки, групи или гнезда. Гората получава специфична вертикална и хоризонтална смесена структура.

– Рехавите светли участъци се получават в сравни-

телно младите гори от катастрофални събития или от решителната сеч на негодни дървета по принципа „некачественото се отсича, доброто остава“.

Тези необичайни изреждания в сравнително млади гори могат да са следствие и на стопански дадености, принудили в миналото собственика да посегне на запаса поради липсата на зрели и дозряващи насаждения. Получили са се обширни площи с ясно видими двуетажни форми.

– Навсякъде съществува стремеж да се работи с естественото възобновяване на гората. Неучастващите, но желани видове, се засаждат изкуствено.

Природосъобразното лесовъдство се отказва от голи сечи на малки или по-едри площи, като създава екологически условия според описаните при дългосрочните постепенните сечи. По същия начин може да се направи паралел с предимствата на изборните сечи, при които много автори изтъкват съображения относно близостта или отдалечеността до природата на главните форми за водене на стопанството. Недоразумение е да се мисли, че природосъобразното лесовъдство води до „естествени гори“. Напротив, това е един доста интензивен метод да се постигнат и да се задържат особено сполучливи ландшафтни форми и природно устойчиви състояния.

Добивни и приходни особености

Природосъобразното лесовъдство в приходната си част залага на две величини: светлинния прираст, който са способни да трупат зрелите дървета, и производството на едра дървесина, която да се продаде на най-висока възможна цена.

Стремежът е да се създават гори със значителен запас от едра дървесина, като прирастът по стойност на всеки един едър индивид да се задържа до най-високото възможно ниво, докато се достигне целевият диаметър. Предимствата се получават от по-високата продажна цена и ефективността на дърводобива (закон за единичния обем).

Според Ханес Майер (1984 г.) нетният доход при едрата дървесина нараства след изключване на разходите за сеч и извоз, което е едно съществено предимство.

Тази цел иска рехаво, свободно отглеждане на дървостоя. Загуби от прираст не могат да се очакват, защото своевременно се показва подраст и се създава подлес или пък в идеалния случай се образува трайно неравномерен строеж. Малкото точни изследвания на приходите и добивите, проведени в горите, стопанисвани дългосрочно по принципите на природосъ-

Herzoglich Oldenburgisches Forstamt Lehnstamm, Holstein	Широколистни гори
Gräfl. Bernstorff'sches Forstamt Gartow, Niedersachsen, Lüchower Niederung	Бял бор, дугласка
Forstbetrieb Sauen (ehem. Forstverw. August Bier), Brandenburg	Преобразуване на борови монокултури в широколистно-борови гори
Staatl. Forstamt Stauffenburg, Niedersachsen, Harzvorland	Широколистни и иглолистни гори
Holzinteressenten Keula, Keula, Nordthüringen, Dün-Hainleite	Букови изборни гори
Schenk zu Schweinsberg'sches Forstamt Schweinsberg b. Marburg, Hessen	Широколистни и иглолистни гори
Forstamt Eibenstock, Sachsen, Westergelände	Смърчови фемелни гори
v. Rotenhan'scher Forstbetrieb, Rentweinsdorf, Unterfranken, Hassberge	Широколистни и иглолистни гори
Gräfl. Neipperg'sche Forstverwaltung, Schwaigern, Nordwürttemberg	Широколистна гора
v. Aretin'scher Forstbetrieb, Haidenburg, niederbayern. Tertiärhügelland	Широколистни и иглолистни гори

образното лесовъдство показват ясно подобрене на прираста по стойност. Всички съображения по отношение на доходите, изложени вече при постепенната сеч, двуетажните форми, оставянето на надлесни дървета и изборните гори могат да се приложат и по отношение на много от похватите на природосъобразното стопанисване.

Смесените насаждения са една от главните цели на стопанствата. Възможни и желани са и случайни смесени насаждения, където съжителстват дървета от различни типове гора – например смърч/зимен дъб, ясен/ела. Комбинирането на различни видове има и практически предимства, като се съчетават взаимно допълващи се видове – например светлолюбиви/сенкоиздръжливи, пионерни видове/климаксни видове, дървета с плитка коренова система/дървета с дълбок централен корен. Чуждестранните дървесни видове се толерират, стига да не преобладават в състава. Дугласката се смята за желан елемент, който носи значителни приходи. Към сертификацията по системите FSC и PEFC Сдружението има неутрално отношение като към дело на отделния собственик.

При смърча за по-добра устойчивост е желателно да се постигне съотношение

височина:диаметър на гърдна височина (h:d) под 80. Доброто самоокастрияне не е единствена цел и е разумно да се прилага кастрене, което е и допълнителен аргумент за ценообразуване при продажба. Много тесните и равномерни годишни кръгове също не са приоритет. Защитата срещу корояди трябва да се осъществи със собствените сили на смърча. Мощната корона и добре развитата коренова система водят до по-добра виталност и устойчивост при сухи периоди. Тогава смърчът е способен да се пребори с короядите чрез смолоотделяне.

Като надлесни дървета са подходящи тези видове, които имат дълбока коренова система, груба кора, която не прегаря от слънцето, и не образуват водни леторасли. Тези изисквания ограничават избора и го свеждат до бял бор и лиственица. Надлесните дървета от дъб и бук са възможни, но те са придружени от сенкоиздръжливи видове (бук, габър, липа), за да имат чисти и гладки стъбла.

Според Баадер (1941 г.) надлесните дървета от бял бор за период от 80 до 160 години увеличават обема си от 2.3 до 4.6 пъти, като този обем е съставен до голяма степен от ядровина с висока стойност. Продажната цена на този материал като суровина за мебели и вътрешно обзавеж-

Трябва ти

ДУРВАЛ

<https://durval.eu>

дане е висока. При надлесните дървета прирастът по височина е почти преустановен и индивидът увеличава само своя диаметър.

Годишният финансов резултат, както и при сечищната гора, е сбор от финансовите резултати при различните мероприятия – разходи за култури, прочистки без материален добив, отглеждане с добив и продажба, ползване от възобновителни сечи и административни разходи (Марков, 2021). Тези резултати могат да са както отрицателни, така и положителни.

$F(\text{год.}) = (-c) + F1 + \dots + Fi + Fu - v$, където:

c – разходи за култури;

v – данъци и счетоводно обслужване;

$F1...Fi$ – финансови резултати от ползване от отгледни сечи с разходи за маркетинг;

Fu – финансов резултат от ползване от възобновителни сечи с разходи за маркетинг.

При частната гора годишните административни разходи са минимални. Разходите за създаване на култури отпадат, защото се работи с естественото възобновяване. При широколистните в някои случаи успешно се прилага формулата „дърва за горене срещу труд при отглеждането“. При иглолистните собственикът има интерес да търси възможности за пласмент на технологична дървесина. При нея минималното количество за добив и продажба е един сортиментоз с ремарке. Използват се всички възможности за намаляване на разходите и увеличаване на приходите. Частният собственик е в по-изгодна позиция в сравнение с държавната администрация, защото е само данъчно задължен и не е длъжен да пише отчети, доклади, концепции, стратегии и прочие и се грижи само за своята гора. Горските работници трябва да владеят техниката за отглеждане и добив, да познават отделните растежни особености на дървесните видове, да са добронамерени и търпеливи. Сред собствениците на гори се срещат самоуки и високообразовани хора, започнали да се интересуват от горско дело първоначално от публикациите на Валтер Шеделин и Ханс Лайбундгуд и самостоятелно достигнали до идеите на природосъобразното стопанство.

Значение и оценка

Значението на тази стопанска форма нараства. Понастоящем германското дружество „Работна група за природосъобразно горско стопанство“ има 2900 членове, които плащат членски внос. Читателите на списанието са много повече. Броят на активните членове се увеличава с 5 % всяка година. В дружеството членуват директори на горски стопанства, горски служители от всякакъв ранг, собственици на гори, студенти по горско стопанство и граждани. То е колективен член на организацията Pro Sylva. Членовете му са ангажирани професионалисти и оформените от тяхната дейност лесничейства показват всички признаци на грамотно, неконвенционално и икономически успешно горско дело. С тяхна помощ започнатата от Мьолер с понятието „Dauerwald“ дискусия продължава да е жива. Дълго време споровете са се водили с меси-

анско усърдие от последователите и противниците на идеята, но сега вече се появява ново, по-трезво и практическо възприемане. Не на последно място това по-пресметливо отношение идва след изчистването на дискусията от емоционалните идеи за „горския организъм“, от учението на Век за „стадиите в строежа на гората“ и теорията на Г. Бакман за органичното и астрономическото време. Последните две не са намерили потвърждение от съвременната наука (E. Liebold, 1957, J. Schütz, 1969). Това помага да се дефинира една ясна производствена линия: месторастене – дървесни видове – отглеждане – приходи. Демонстрацията на живо в дълготрайно стопанисването гори според метода позволява на наблюдателите да се уверят, че резултатите са реални и че последователният отказ от гола сеч, систематичното създаване на смесени гори, използването на естественото възобновяване и отлагането на главните сечи до рентабилни едри диаметри е една възможна и печеливша концепция. Тази концепция се претворява на дело, когато практическото лесовъдството стане основното ядро на горския труд.

Състоянието е следствие и от интензивната работа на лесничейите от всякакъв ранг. Тук трябва да напомним за отговора, даден от фон Калич през 1911 г. на въпроса, отправен му от Мьолер, как е постигнал такъв успех: „Никога не използвам гола сеч и отглеждам цялата си гора, маркирайки лично и ежегодно“. Тази максима трябва да е задължителна и за конвенционалната гора, но става още по-актуална, когато в сечищните насаждения се работи в посока неравномерен строеж, смесени гори и едра дървесина за главна сеч.

Площите в Германия, заети от насаждения, стопанисвани по принципите на природосъобразното лесовъдство, се увеличават със всяка година. Концепцията за природосъобразното горско стопанство не е някаква специална форма. Тя трябва да се възприема като лишен от рискове опит да се изградят по-ценни и наситени с едра и печеливша дървесина смесени гори, като се променят съществуващите дървостои. Изключвайки голата сеч, за целта се използват всички методи, които изглеждат подходящи и разумни. Крайното състояние на насажденията са особено бавните фази на постепенната сеч, двуетажните форми, насажденията с надлесни дървета, групово-изборните форми и истинската изборна гора.

Изходното състояние за природосъобразната стопанска гора са еднообразните и едновъзрастни сечищни насаждения. Тяхното преобразуване може да стане само в течение на дълъг преходен период. Колкото по-плътни и неустойчиви са първоначалните дървостои, толкова по-трудно е преминаването. Ползването не се концентрира на сечища, а се извършва равномерно по цялата площ и това прави грижливата работа по маркирането особено важна. Умелото усвояване с горски пътища и спазването на пространствен ред при сечите и извозването има първостепенно значение за успеха.

LVS 520

STAGE V
Екологичен
стандарт

Perkins
Двигател

100
К.С.

- ✓ Надежен и мощен двигател
- ✓ Механични диференциали със 100% блокаж
- ✓ Постоянно задвижване на 8-те колела
- ✓ Висока маневреност и скорост на придвижване
- ✓ Висока теглителна сила от 95 kN
- ✓ Хидравличен кран Cranab 6.1-8.5 m
- ✓ Въртяща кабина
- ✓ 6,000 kg товароносимост
- ✓ Компактен размер - 2100 мм x 2910 мм

Изключителен представител на **NOVOGRN** за България.

Щандът на България

Най-голямото ловно изложение в Европа отново подчерта значението на устойчивия лов за защитата на видовете и местообитанията

От 24 до 29 януари в германския град Дортмунд международната ловна сцена отново предложи всичко, което сърцето на страстните любители на лова, природата и кучетата желае. 41-то издание на прочутото събитие „Jagd & Hund“ („Лов и куче“) доказа не само принадлежността си към традицията, но и своята жизненост. В страхотна атмосфера бяха представени най-новите тенденции и иновации, разнообразни теми, подкрепени от отлично експертно „ноу-хау“ и много акценти от разширената поддържаща програма. Освен това „Лов и куче“ – 2023, отново беше във фокуса на важните дискусии за устойчивия лов. Експертите се обединиха около мнението, че устойчивият лов осигурява доходи на населението в много региони на света и активно допринася за защитата на популациите на диви животни от браконьерство.

Значението на изложението бе демонстрирано и от присъстващите на откриването официални гости. Министърът на земеделието и защитата на потребителите Силке Горисен подчерта в речта си: „За нас хармоничното съжителство между дивеча и гората е основна цел. Искаме да продължим да подкрепяме ловците и нашите собственици на гори, защото всички те предоставят незаменими услуги за опазване на природата – залесявания, лесовъдска грижа, борба с болести по животните като африканската чума по свинете и други. Ето защо за

нас е важно ловците, риболовците и любителите на природата да се чувстват комфортно тук, в Северен Рейн-Вестфалия, където можем да им предложим перфектни условия“. На откриването присъстваха още кметът на Дортмунд – Норберт Шилф, Никол Хайцих – президент на Ловния съюз на Северен Рейн-Вестфалия, Торбьорн Ларсон – президент на Европейската федерация за лов и опазване на дивеча (FACE), и президентът на Съвета за опазване на дивеча и дивата природа (СІС) д-р Филип Хармър.

Традиционно в изложението взеха участие и горските структури на България. Страната ни бе представена с богата национална сбирка от трофейни експонати на всички видове едър дивеч, добити през последните години. Ловните експерти от Изпълнителната агенция по горите, държавните предприятия и държавните ловни стопанства представяха възможностите и условията за провеждане на ловен туризъм у нас чрез рекламни и информационни материали и с участието си в официалната програма на изложението. В събитието участваха инж. Валентин Чамбов – зам.-министър на земеделието, и инж. Стоян Тошев – изпълнителен директор на ИАГ.

След шест дена, изпълнени със събития, тазгодишното издание на изложението „Лов и куче“ завърши с високи оценки за организаторите и удовлетворение сред всички участници.

Д-р инж. Дамян Дамянов – директор на ЮЗДП – Благоевград, представи българската експозиция на инж. Стоян Тошев – изпълнителен директор на ИАГ, инж. Валентин Чамбов – зам.-министър на земеделието, инж. Здравко Бакалов – директор на ЮЦДП – Смолян, и проф. д.н. Нино Нинов – доайен на ловното дело

Д-р инж. Чавдар Желев – началник на отдел „Ловно стопанство“ в ЮЗДП – Благоевград, в разговор с посетители на българския щанд

ОТЛИЧНА ПОДДЪРЖАЩА ПРОГРАМА

Експертни лекции, информационно-развлекателни програми, практически дейности, както и вълнуващи преживявания предизвикаха сетивата на публиката. Особен интерес посетителите показаха към образователните демонстрации с ловни породи кучета и спиращите дъха умения на грабливи птици. Истинско офроуд усещане изпитаха любителите на скоростите в годишния конкурс по офроуд състезания. Устойчивите пътешествия на открито бяха посрещнати с голям ентузиазъм от всички – и от посетители, и от изложители.

Убедителна беше и премиерата на ексклузивния „Club Lounge“ на изложението. Той предложи на всички членове на едноименния клуб спокойна почивка по време на суматохата на панаира, както и ценни експертни лекции и семинари по много теми, свързани с лова.

Популярният шампионат за имитация на рев на елени отново бе акцентът,

който превърна събитието „Лов и куче“ в уникално по своята същност.

Почти никой от посетителите не пропусна кулинарно шоу Wild Food Festival с участието на известни шеф-готвачи. Спектърът на храните варираше от авангардни гурме дивечови ястия до съвсем традиционна дивечова кухня, приготвена в полеви условия.

Освен за небцето организаторите се бяха погрижили и за ума и духа с вълнуващи дискуссионни кръгове и ексклузивни семинари с обширна тематика, като беседата с психолога д-р Клаудия Брайт, засегнала важния въпрос: „Да обичаш животните, да убиваш животни – как мога да се справя с това?“, хвърляйки светлина върху това откъде идват двойните стандарти при консумацията на месо и как да се противопоставим на враждебността.

Сабине Лоос – директор на изложбения център, сподели: „Нашият непрекъснато разширяващ се ангажимент към дългогодишната успешна концепция и тази година направи „Лов и куче“ специално изживяване за международната ловна общност. Разнообразието на предложенията от познатите марки, нови продуктови акценти, както и петте сцени и зони бяха много добре приети от всички участници, което ни предразположи да очакваме „Лов и куче“ – 2024, с голямо нетърпение.“

Участниците в тазгодишното „Лов и куче“ бяха на мнение, че изданията „на живо“ са незаменими и вече с нетърпение очакват да посетят следващото изложение, което ще се проведе от 30 януари до 4 февруари 2024 г. на познатото място – Панаирният център на града край река Емшер, с небезизвестния футболен тим „Борусия – Дортмунд“.

Николета ДИНЕВА
главен експерт
в отдел „Ловно стопанство“ – ИАГ

Демонстрации на уменията на ловните птици

Фотографът инж. Цветомир ЦОЛОВ:

„Гората те прави благороден“

– Г-н Цолов, всяка посока в живота на човека, особено професионалната, си има своето начало, своя малък, но благодатен извор, който да захрани широкото русло на пребиването му на тази земя, който да отвори очите му към красивото. Вашето ручейче откъде тръгва?

– Може би от две места – от Синьо бърдо, селото в което прекарвах безгрижните си ваканции, навремето пълно с хора, живот, поминък и красота. Тя идваше и от хората, и от старопланинските върхове, в които според легендата се е заглеждал и разпитвал

за тях Христо Ботев. Другият извор е основното ми училище „Васил Левски“ в Ботевград – много старо училище с традиции. Майка ми ме заведе в него в първи клас – много „навреме“, както казвам аз. Тъкмо е създадена нова паралелка по изобразително и приложно изкуство и аз поисках да съм ученик тъкмо в тази паралелка. Благодарение на г-жа Елена Петкова – учителката ни по рисуване, се роди моята любов към изкуството. Така през 2001 г. завърших с първия випуск на тази паралелка, зареден с уменията да виждам красивото.

Цветомир Цолов е роден на 16 септември 1986 г. в Мездра, но винаги повтаря, че е родом от селото с красивото име Синьо бърдо.

Завършил е Лесотехническия университет. Инженер е по технологията на дървесината.

Живее в Ботевград. Професионален фотограф. Особена известност придобиват неговите ловни фотографии и той е много уважаван професионалист в тази област. Работи с няколко държавни горски предприятия, неговите снимки могат да се видят не само в ловните стопанства, но и на международните ловни изложения, в които България участва. Снима различни празненства, както и известни личности, но дори тогава природата никога не отсъства от кадъра му. От 6 г. провежда есенни фотосесии в сърцето на Южния парк в столицата, като всички декори са изработени лично от него и съпругата му.

Женен, с три деца.

През целия разговор с Цветомир не ни напускаше приятното чувство на уважение и възхищение не само от работата му, а и от ведрото му, романтично отношение към заобикалящата ни природа, която той обожаваше с цялото си сърце, и към изкуството.

– **А как се роди увлечението Ви по фотографията?**

– След като завърших средното си образование, с парите, събрани от роднините на абитуриентския ми бал, купих първия си фотоапарат – „Олимпус“, с който не се разделях никога. Когато влязох да уча в Лесотехническият университет, започнаха практиките ни на терен. Веднъж, попадайки в едно ловно стопанство и виждайки невероятните му природни дадености и изобилието от дивеч, усетих истинския момент, в който се запалих по фотографията, и нуждата от добра техника. След това имахме още една практика в ловно стопанство и вече ме „сърбяха ръцете“ за красиви професионални снимки. Същата година отидох на бригада във Великобритания и със спечелените пари купих професионален фотоапарат. За годината, в която започнах да снимам професионално, смятам 2011-та.

– **Имате ли любими видове дивеч за снимане?**

– Без колебание ще кажа – благородният елен. Най-много време съм прекарал в изучаването на вида. За себе си дори намерих отговор защо наричаме това животно благороден елен. Достатъчно е да се види как величествено, достолепно излиза на територията си доминантният елен.

– **Какво научихте, снимайки животните?**

– Най-добре обектът да е на нивото на очите ми. Познавайки начина на живот на обитателите на гората, предпочитам да правя кадрите с издебване. Това не значи безцелно висене. Разбрал съм, че слуката ме спохожда не когато я чакам, а когато я търся. Да, късметът е важен, но си мисля, че не на него трябва да разчитам. Той по-скоро сам намира можешите и знаещите, добре подготвените фотографи.

– **Имали ли сте опасни срещи с вашите обекти? Все пак това е дивото лице на гората, не домашни любимци?**

– Имал съм няколко опасни ситуации – не само срещи, но и атаки срещу мен. Когато елените сватбуват, не можеш да очакваш деликатно поведение от тях! Но можеш, ако си професионалист, да снимаш и на сантиметри от ревящия елен. Обръщам се обаче към хората, които ходят на разходка в гората, да не бъдат самонадеяни, да са внимателни и да наблюдават дивото животно от такова разстояние, което то само е избрало.

– **Доколко важни са за добрия кадър на фотографа на дивата природа метеорологичните условия, сезонът, мястото и по кое време на денонощието снима?**

– Всичко е важно за истинския професионалист. Тръгвам с определена нагласа за кадрите. И при заснемането на рев или на бой на елени се стремя да постигна художествен кадър. Тайната на хубавите фотографии се крие в т.нар. златни часове – рано сутрин при изгрева и вечерта – на залез. Тогава слънцето е ниско и светлината му е изключително топла, а дивечът – много активен. Любими са ми есенните фотографии. А местата – навсякъде. Страната ни има страхотно биоразнообразие, дивеч с изключителни трофейни заложи, много добри ловни стопани и дивечовъди. И определено в последните години в ловното стопанство се работи в правилната посока.

– **А къде са хората във Вашите ловни фотографии?**

– В повечето случаи те са зад кадър. Но без тях един фотограф не може. Искам да благодаря на ловните водачи и ловните другари от цялата страна. Те са ми помагали, учили са ме, дали са ми много умения – как да разбирам поведението и придвижването на животните, какъв е начинът за доближаване до тях, какви мерки за безопасност да спазвам при работата ми. Най-много от всичко искам да благодаря на човека с главно „Ч“, който много търпеливо положи основите на тези мои умения и ми предаде огромния си изключителен опит, който притежава от дългите си години в ловното стопанство. Това е Георги Наков, бай Георги от ДЛС „Витиня“ – за мен жива енциклопедия и легенда. От такива хора трябва да се учим и черпим опит.

– **Досега казвали ли сте си: „Ето това са кадрите на моя живот!“**

– Сещам се за изключително преживяване в ДЛС „Воден – Ири Хисар“. Пътувам натам с ясно определена цел – еленска сватба. 5 час път, закъснявам, изнервям се дори. Но там ме чака ловният другар (аз обичам тази дума – другар, тя за мен не носи политически подтекст, а има само човешки измерения, защото най-хубаво прекараното време е с другар) и се успокоявам, че всичко ще е наред. Бързо вървим към мястото и чувам мощния рев на елените. Излизаме на дивечова нива и пред нас се открива огромно множество животни. Трябва да извървя 100 м до откритото чакало – прикляква-

не, коленичене, пълзене през разораната нива, с все фотографското оборудване. Качвам се на чакалото и пред мен се открива още по-невероятен спектакъл. През 50-минутното гледане на „представлението“ заснемам 14 ревящи елена, над 70 кошути, 6 ожесточени битки между мъжките, няколко размени на „харем“, 3 съвкупления, едното от които с невероятна кулминация. Като се прибрах в Стопанството, разказвам на директора инж. Кирил Колев: „Това, което видях и снимах днес, на някои хора не може да им се случи и за 10 години“. А той: „Това повечето хора не могат да го видят през целия си живот“.

– **А каква е Вашата фотографска мечта?**

– Да снимам вълк в естествената му среда. Защото е предизвикателство и защото е... почти невъзможно в светлите часове на денонощието. Но затова са мечтите – да вярваш в тях, за да се изпълнят.

– **Истинската сбъдната мечта най-вероятно е у дома Ви?**

– Радвам се, че със съпругата ми успяваме да възпитаваме децата си на всичко българско. Запознаваме ги с историята, традициите и обичаите ни. Най-много от всичко ги учим да обичат, пазят и съхраняват гората, животинките, природата. Всяка вечер на момченцето ни се разказват две приказки – мама разказва за Червената шапчица и Кумчо Вълчо, а аз – как ще ходим да снимаме елените в гората. Благодаря ѝ за това, че ме дари с най-ценното – трите ни прекрасни дечица!

– **Традиционният за нашата рубрика въпрос: „Какво е за Вас гората и природата?“**

– Живот. Ходенето в гората за мен, освен зареждане с положителна енергия, е и възстановяване на здравето и баланса в човешкото тяло. Гората дава – безвъзмездно и щедро – любов и топлина. Обожавам семейството си, което ме подкрепя във всичките ми начинания. Връщайки се при него от горските ми снимки, аз съм много по-спокоен, балансиран и още по-добронамерен. Това е – гората те прави благороден.

**С госта разговаря
Светлана БЪНЗАРОВА**

А сега обърнете страницата на списанието и вижте снимките на Цветомир Цолов, които нямат нужда от описание.

*Дивата украса на гората през погледа
на Цветомир Цолов*

Чинар на 1051 г. край Варна е „Дърво с корен 2022“

На 27 януари в Полския институт в София, бяха обявени победителите в 13-ото издание на конкурса „Дърво с корен 2022 – #ClimateOfChange“, организиран от Фондация „ЕкоОбщност“.

Най-голяма подкрепа в онлайн гласуването (1593 гласа) получи чинарът от Варна на преклонната възраст 1051 години. Дървото се намира в близост до Аспаруховия мост – в частен имот – бивша текстилна фабрика, и е най-старото във Варненска област. Произходът му датира от периода на Първото българско царство (VII – XI в.). Чешките археолози и естествоизпитатели братя Шкорпил, които имат значителен принос в изследването на българската история в следосманския период, го споменават в свои записки, поместени в „Известия на Варненското археологическо дружество“ от 1921 година. Стъблото му е пострадало от пожар, но короната му се разлиства всяка пролет. Легендите говорят, че чинарът притежава чудодейни сили – лекува всякакво неразположение, стига човек да седне за известно време до него, плътно опрял гръб в стъблото му. През 1969 г. дървото е вписано в Регистъра на вековните дървета за Варненска област. Хилядолетникът е висок 18 м, а обиколката му е 9.35 метра. Номиниран е за конкурса от Мария Стефанова и децата от ръководения от нея Клуб „Ела какъвто си“ при ОУ „Петко Р. Славейков“.

В категория „Вековните дървета говорят“, посветена на онези свидетели на историята, свързани със събития, значими личности или местни предания, победител за 2022 г. е 250-годишният полски ясен, намиращ се в Харманли (222 гласа). Номиниран е от Светлана Ангелова и е главен герой в литературната класика „Изворът на Белоногата“ от П. Р. Славейков. Именно под клоните на вековния полски ясен Славейков е чул преданието за Гергана от харманлийския учител и възрожденец Дялко Милковски. Със заповед на министъра на околната среда и водите от 11 юли 2022 г. дървото, станало известно като „Пазителят на Извора на Белоногата“, е вписано в Регистъра на вековните дървета в България.

В категорията „Млад природолюбител“, в която тази година бяха включени 9 дървета, номинирани от ученици между 7 и 16 години, журито награди учениците от 2 „г“ клас на ОУ „Иван Вазов“ в Силистра, с класен ръководител Стефка Синигерова, и Невяна Маринова – учител. Те бяха отличени заради грижите, които полагат за отглеждането на

младата брезичка в двора на училището. По едно допълнително отличие получиха и младите природолюбители, които изпратиха своите номинации на дървета, Ивет Иванова (8 г.), Божидара Николова (8 г.), Росица Славева (8 г.), както и 2 „в“ клас на ОУ „Неофит Рилски“ от Дупница, с класен ръководител Елена Виденова.

Тазгодишният конкурс „Дърво с корен“ на Фондация „ЕкоОбщност“ се провежда като част от европейската инициатива „Климат на промяна“ (#ClimateOfChange), която е съфинансирана от Европейската комисия в рамките на програма DEAR (Development Education Awareness Raising) и цели да развие у младите европейски граждани съзнателност и критично разбиране относно предизвиканата от климатичните промени миграция като едно от най-големите предизвикателства на глобализирания свят. Подкрепен е от Асоциацията на арбористите в България и Адвенчър нет.

Като финалист величественият чинар е българският представител в международния конкурс „Европейско дърво на годината 2023“. В тазгодишното издание се състезават представители на 16 държави – свидетели на нашата връзка с природата, които разказват своите вълнуващи и провокиращи истории. Онлайн гласуването за „Европейско дърво на годината“ се провежда всяка година през февруари на www.treeoftheyear.org.

Конкурсът „Европейско дърво на годината“ се организира от Сдружение „Партньорство за околна среда“, в което от българска страна участва фондация „ЕкоОбщност“.

**По информация на
Фондация „ЕкоОбщност“**

Интересни факти за насекомите

Знаете ли, че:

насекомите участват в кръговрата на веществата, в образуването на почвата, в процесите на разлагане, а понякога дори и във възобновяването на гората, като опрашват растенията (този процес се нарича „ентомофилия“). Участието им в хранителната верига е значително, тъй като могат да служат за храна на много видове животни, но могат и да бъдат естествен регулатор на вредните за гората видове насекоми.

ENTOMOLOGY.CA.UKY.EDU

1

Когато едно насекомо се храни с друго, по-голямо от него насекомо, наричаме двата организма паразит и гостоприемник. Паразитчета можем да намерим в белите пашкулчета около тялото на гъсениците или възрастните индивиди (сн. 1);

OAKPROCESSIONARY.LIFE

2

Когато по-голямо насекомо се храни с по-малко насекомо, ние ги наричаме хищник и жертва. Вероятно сте виждали как бръмбар бегач се храни с гъсеници (сн. 2);

WWW.FLICKR.COM

3

Аntenите на насекомите служат за улавяне на различни миризми. Те имат различна дължина, като понякога дори надминава дължината на тялото (сн. 3). При някои видове дължината на антените служи и за определяне на пола на насекомото. Например при мъжките индивиди антените надминават дължината на тялото, докато при женските те достигат до дължината на крилетата им;

Видовете от разред Правокрили общуват чрез издаване на звуци. При някои скакалци слуховите органи се намират на краката (дългопипалести), а при други – на корема (късопипалести). Дългопипалестите скакалци издават звуци, като търкат едно в друго предните си криле, а късопипалестите – търкат крилата в задните си крака (сн. 4). Някои видове бръмбари (например ивичестият дървесник), чиито ларви живеят в разлагаща се дървесина, имат специални структури, наречени „микангия“. В тях те пренасят спори на гъби, които използват за храна;

WWW.ORTHOPTERA.CH

4

5

WWW.FREEPIK.ES

При някои насекоми женските индивиди имат яйцеполагало, с което снасят яйцата си в среда, която ще защитава, а при някои и ще изхрани новоизлюпените мъничета (сн. 5). Някои скакалци използват яйцеполагалото, за да заровят яйцата си в почвата. Дървесните оси пък пробиват дървесината със своето яйцеполагало и снасят там яйцата си.

Опитвали ли сте да хванете скакалец за краката? А друг едър бръмбар? Разкажете ни вашите опити на имейл p.mateva@iag.bg.

Д-р инж. Петя МАТЕВА – ИАГ
Инж. Симона ЗИНОВА – ЛЗС – Варна

ИГРОСЛОВИЦА

д	в	м	п	щ	о	р	с	щ	я	ч	п	г
о	а	с	д	ш	е	с	я	ь	ж	б	р	в
щ	н	д	х	и	щ	н	и	к	ч	й	а	т
ш	т	ф	п	г	ф	х	ж	е	р	т	в	а
ж	е	р	т	в	а	н	м	у	и	б	о	о
ц	н	о	к	б	р	ш	н	л	о	н	к	в
х	и	ч	ъ	к	р	а	к	а	б	с	р	н
в	м	р	щ	т	х	о	я	г	с	д	и	м
ъ	я	й	ц	е	п	о	л	а	г	а	л	о
т	т	е	н	т	о	м	о	ф	и	л	и	я
ш	к	з	н	ъ	х	г	н	л	й	ь	ц	л

Намерете следните думи: антени, яйцеполагало, хищник, правокрили, жертва, ентомофилия, крака

Тримата гайдари

не просвирва. За момчето от Змеица Христо Павлов е човекът, който му е „наредил пръстите“ на инструмента и от там със слушане, гледане и малко кражба на занаят свиренето и пеенето са станали част от живота му. Той си има и своя теория за изпълнението: „Изпееш ли песента, вече е лесно да я изсвириш“.

Бойко е роден в кърджалийското село Чакаларово. Закърмен и той с родопската песен. Заслушва се в кавала на своя съселанин още от малък, трепти малкото сърчице. И в детската градина г-ж Соня Петрова усеща влечението на детето и му показва различни музикални инструменти, пуска музика. Запалената искрица се разгаря и Бойко не спира да пее и

свири до ден днешен като самоук музикант. Изучил още и акордеона, и клавирните инструменти. Убеден е: „Гората и поминъкът в нашата планина са изворите на родопската песен“.

От Смолянския край – с. Лясково, е и Николай. Започва да се занимава с музика доста по-късно, воден от обичта към традицията и стремежа да бъдат запазени и показани мелодията на родопската гайда. Също като останалите от триото и той няма музикално образование: „Каквото си откраднеш, това е, няма ноти“. Но е убеден, че животът е по-красив с музиката. Любовта към горския свят и решението да запишат Лесотехническият университет и на тримата са предадени от техните родители, които са работили в гората, а момчетата са им помагали. Скоро „тримата гайдари“ ще завършат и ще станат „тримата лесовъди“. Ще се завърнат по родните си места, където благодарение на знанията си от Университета ще бъдат полезни

Джамал Паликаров: „Изпееш ли песента, вече е лесно да я изсвириш“

Бойко Иванов: „Гората и поминъкът в нашата планина са изворите на родопската песен“

Николай Лявов: „С музиката животът е по-весел“

България е музикална страна. Страна на прочути и образцовани световни певци и музиканти – всеки е чувал нашите „Тримата тенори“. Но още по-очарователна е нейната съкровищница от самородни таланти. Например Лесотехническият университет никога не е оставал без студенти, които се занимават с различни изкуства. Запознайте се с три прекрасни момчета, които нямат музикално образование, но в читото вени тече музика, която очарова мало и голямо – „Гайдарско трио“, съставено от Джамал Паликаров, Бойко Иванов и Николай Лявов, студенти в специалност „Горско стопанство“. Родопчани.

Джамал е от с. Змеица, Смолянско. Закърмен е с песните на баба и дядо, които, никак не е чудно за този песенен край, са били певци. По събори и други културни прояви Джамал е с тях. Родопските събори са нещо извънземно, нещо космическо и ако в теб е покланал музикален талант, той няма как да не израсте и да не се покаже пред света. От 2016 г. Джамал редовно се занимава със свирене на гайда. Тя, макар че умее да омагьосва, е инструмент и сама

на горите и песенните си планини. И, разбира се, ще свирят и ще пеят. И на нас това пожелават – който както може, да си припява, за да е по-весел животът.

Павел ПАВЛОВ

STIHL

**ОПТИМАЛНО
ОБОРУДВАНИ
С ПОДХОДЯ-
ЩИТЕ ИНСТРУ-
МЕНТИ И ПРИ-
НАДЛЕЖНОСТИ**

ДЪЛЪГ ЖИВОТ НА УРЕДА ВИ
STIHL САМО С ОРИГИНАЛ-
НИТЕ РЕЗЕРВНИ ЧАСТИ
И АКЕСОАРИ STIHL

СЕРВИЗНИ КОМПЛЕКТИ ЗА
ХРАСТОРЕЗИ STIHL

**ПОВЕЧЕ ИНФОРМАЦИЯ
НА WWW.STIHL.BG
ИЛИ ПРИ НАЙ-БЛИЗКИЯ
ДИЛЪР НА STIHL**

